

BRABANT STERKER UIT DE CRISIS

Experts over
de noodzakelijke keuzes
voor morgen

Arbeidsmarkt
InZicht.nl
Etil research group

BRABANTADVIES

BRABANT STERKER UIT DE CRISIS

Experts over
de noodzakelijke keuzes
voor morgen

Arbeidsmarkt
InZicht.nl
Etil research group

BRABANTADVIES

INHOUD

Voorwoord

Gezondheid

Arbeidsmarkt

Ondernemersklimaat

Cultuur

Ruimte

Mobiliteit

De toekomst aan het woord

VOORWOORD

KIEZEN VOOR KWALITEIT EN VERANDERING

Anderhalf jaar nadat COVID-19 ons Brabant in volle omvang bereikte, vinden we het tijd om een tussentijdse balans op te maken. ‘Tussentijds’ omdat er geen sprake is van een eindpunt en corona nog onder ons zal blijven. Tegelijkertijd staan we aan de vooravond van de hervatting van het ‘normale’ leven en de economische groei zet weer stevig in. Er is nu een momentum om de inzichten die we hebben opgedaan te vertalen in structurele keuzes. Ook na corona komen er immers grote vraagstukken op ons af die het vermogen vereisen om te kiezen en alternatieve richtingen te bepalen. In deze uitgave op initiatief van BrabantAdvies en ArbeidsmarktInZicht.nl, geven experts hun visie op aspecten van de Brabantse samenleving die op korte termijn vragen om heldere keuzes en de bijbehorende veranderkracht.

Wanneer we de coronacrisis en de impact ervan proberen te duiden, zien we twee gezichten. Corona bracht enerzijds de kwetsbaarheden in onze samenleving aan het licht, maar bleek anderzijds een voedingsbodem voor verandering en versnelling. Te midden van een wereld vol bedreigingen en onduidelijkheden werden op vele fronten krachtige keuzes gemaakt. Er werden van vele sectoren en individuen – met name jongeren en kwetsbare ouderen – grote offers gevraagd. Het aanpassingsvermogen in de samenleving bleek buitengewoon. Zo werd de zorg omgevormd om de crisis te bestrijden en zijn er grootschalige test- vaccinatiecampagnes

opgezet. Er kwamen heel snel andere vormen van leren en werken. Digitale media voor bereikbaarheid werden gemeengoed. De nabije omgeving, de mooie plekken en de rust in de natuur zijn door vele Brabanders herontdekt. En rond de herstelaanpak ontstonden nieuwe samenwerkingsvormen. Daarbij was de omvangrijke en snelle steun van de overheid een factor van belang.

Van de zorgen en gevoelens van dreiging moeten we ons rekenschap geven. De crisis heeft het vertrouwen bij veel mensen immers verder aangetast en de toenemende verdeeldheid in de samenleving lijkt vergroot. Bestaanszekerheid voor eenieder en een menselijke maat blijven dan ook van fundamentele waarde voor onze provincie. De vindingrijkheid, het vermogen tot aanpassing en de aandacht voor inclusie die we tijdens de coronacrisis ook hebben ervaren, bieden echter hoop en kansen voor de toekomst. Die kracht gaat ons verder brengen.

In de veranderingen die we willen bereiken staat kwaliteit voorop. Voor de huidige generaties, maar ook voor de toekomstige Brabanders. Zoals uit de vele interviews blijkt, zullen vernieuwing en keuzes hand in hand moeten gaan. Gemakkelijk zal dat niet zijn. Schaarste in arbeid en ruimte vereisen kwalitatieve keuzes op tal van fronten om het welzijn en de welvaart van álle Brabanders te bewerkstelligen. Het gaat erom hoe we onze economie en leefomgeving duurzaam

aantrekkelijk houden, de achteruitgang van onze natuur kantelen, hoe we onze binnensteden levendig houden, de creativiteit van de cultuursector benutten en hoe we goed kunnen blijven werken, wonen, ontspannen en ontmoeten.

Brabant heeft alles in huis om vorm en inhoud te geven aan een mooie toekomst voor iedereen. Samenwerking beschouwen we als één van onze kwaliteiten. Door echt te gaan luisteren op de plaatsen waar de vraagstukken in hun pure vorm spelen, kan het gesprek starten dat leidt tot vernieuwing en keuzes die werken. Voor de toekomst van onze provincie.

ELPHI NELISSEN
voorzitter SER Brabant

IVKA ORBON
directeur BrabantAdvies

Juli 2021

Ik zie lichtpuntjes, er is echt wat aan te doen. De omslag begint te komen.

WIM VAN DER MEEREN
voorzitter Provinciale Raad Gezondheid/BrabantAdvies

WIM VAN DER MEEREN
voorzitter Provinciale Raad
Gezondheid/BrabantAdvies

HET VEELKOPPIGE MONSTER VAN DE SLECHTE GEZONDHEID

Arme, laagopgeleide mensen overlijden bijna zeven jaar eerder dan hoger opgeleide mensen en ze kampen tussen de 14 en 18 jaar langer met chronische ziekten. Juist deze groep werd door corona extra hard geraakt én heeft een lagere vaccinatiebereidheid dan andere groepen. Dat baart zorgen. We zullen als samenleving iets aan de ernstige gezondheidsachterstanden moeten doen. Daarbij is het de belangrijkste vraag om uit te vinden waar die enorme verschillen vandaan komen. Anders hebben maatregelen op termijn geen effect.

De gebruikelijke focus is dat in de kansarme groep meer mensen roken en drinken, meer mensen overgewicht hebben, dat het voedings- en beweegpatroon slechter is en dat er dus gewerkt moet worden aan preventie. In mijn ogen is die conclusie maar ten dele waar.

Natuurlijk is preventie belangrijk. Maar als je je daarop richt zonder de achterliggende oorzaken te kennen en te begrijpen, zullen preventieprogramma's geen succes worden. Als je tot je nek in de sociale ellende zit, komen adviezen immers niet binnen! Kan ik de huur nog betalen? Heb ik voldoende geld voor eten voor de kinderen? Het is bewezen dat stress over dit soort basisbehoeften de intelligentie negatief beïnvloedt en dat mensen dan evident domme beslissingen kunnen nemen.

De Nederlandse hulpverlening is op dat punt nog niet goed ingeregeld. Wat mij betreft is het allerbelangrijkste dus: werken aan de bestaanszekerheid van mensen.

Gezondheidsmonitor 2020, bevolking 18 jaar of ouder *Bron: CBS*

COLLECTIEF

We kunnen inmiddels niet meer zeggen: iemand die geen succes heeft, heeft dat helemaal aan zichzelf te wijten. Het is gewoon niet waar. Armoede en achterstand blijken bepaald te worden door de plek waar je geboren wordt. We hebben als samenleving een grote collectieve verantwoordelijkheid voor mensen die het niet redden. Het is een kwestie van fatsoen dat je elkaar niet over de rand duwt. Bovendien is het in ieders belang dat er harmonie blijft in de samenleving zodat er niet een grote groep boze mensen ontstaat.

We zullen dan ook gezamenlijk moeten investeren in de bestaanszekerheid van mensen. Dat betekent onder meer dat er betaalbaar moet worden gebouwd, rekening houdend met de klimaatverandering. Verder kunnen we het beeld van de participatiesamenleving maar beter loslaten: niet iedereen kan meedoen en niet iedereen is in staat betaald werk te doen. De overheid staat hier voor een belangrijke taak.

AAN ZET

De uitdagingen zijn zeer groot en vragen om een variëteit aan oplossingen. Het is de vraag welke overheid aan zet is. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft met zeventig maatschappelijke organisaties een Nationaal Preventieakkoord gesloten met tweehonderd afspraken om Nederland gezonder te maken. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid staat echter aan de lat voor het achterliggende vraagstuk van de bestaanszekerheid. Bij gemeenten is het hele sociale domein aan zet. Dat kan ertoe leiden dat elke gemeente zelf het wiel gaat uitvinden. Landelijk is er de stichting SchuldenlabNL, waaraan ook 's-Hertogenbosch meedoet. Hier worden beproefde en effectieve projecten en programma's opgeschaald om versnippering van initiatieven rond armoede en schulden te voorkomen.
De provinciale overheid heeft als intermediaire bestuurslaag een belangrijke rol in het aanjagen van ontwikkelingen en kan stimuleren dat er van elkaar wordt geleerd.

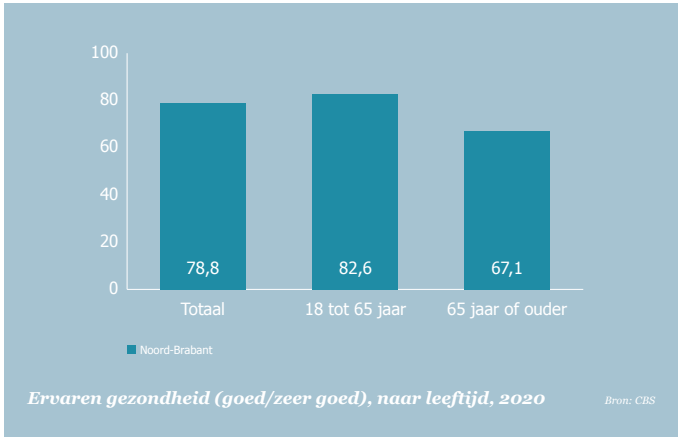
BEJEGENING

De verzorgingsstaat gaat gepaard met zoveel wantrouwen en regels, dat hij voor veel mensen gewoon niet meer werkt. Het beleid is er vooral op gericht mensen uit de regelingen te krijgen en niet om mensen te helpen. Het is echter essentieel om goed te kijken hoe we mensen die in de problemen zitten, kunnen helpen. Om te weten wat mensen nodig hebben, moet je met hen in gesprek gaan. Daarvoor zal elke casus apart bekeken moeten worden. Mensen zijn niet gelijk, dus kun je ze ook niet gelijk behandelen. De Toeslagenaffaire was één van de wake-upcalls waar we van geschrokken zijn. De staat kan zich blijkbaar zeer wantrouwend gedragen richting burgers. Dat soort bejegening moeten we niet willen. Niet iedereen die hulp nodig heeft, is een potentiële fraudeur. En niet iedereen die stress ervaart door de armoede heeft psychische hulp nodig. In het verlengde daarvan is het ook belangrijk aandacht te besteden aan de working poor; mensen met meerdere banen omdat ze anders niet rondkomen. Er is meer vastigheid nodig dan een flexcontract, zeggen ook de SER en de vakbonden.

LONGPROBLEMEN

Gezondheid bevorderen vraagt niet alleen maatregelen rond bestaanszekerheid. Ook ruimtelijk zijn ingrepen nodig. Brabant kwam er in de coronapandemie niet best uit; er waren hier veel brandhaarden. Nu dankzij de vaccinaties het einde van de pandemie in zicht lijkt te komen, is het de vraag wanneer de volgende ramp zich aandient. Gezien de grote dichtheid aan dieren op een vrij klein gebied, zouden we in

Brabant wel eens de twijfelachtige eer kunnen hebben dat hier een virus muteert. We hebben al Q-koorts gezien, wat ook een vreselijke uitbraak was. Corona is nog erger. En er is onmiskenbaar een link tussen longproblemen, gezondheid en de intensieve veehouderij. We zullen hier iets mee moeten en daarin heeft de provincie een belangrijke taak.

Ervaren gezondheid (goed/zeer goed), naar leeftijd, 2020 Bron: CBS

Dat is complex. Op voorhand moet aan boeren bestaanszekerheid geboden worden. De intensieve veehouderij is zo gegroeid in de loop der jaren; boeren hebben het niet veroorzaakt. Het is dan ook een probleem van ons allemaal. Als de boeren nu moeten veranderen van werkwijze, of zelfs helemaal moeten stoppen, zullen wij hen als samenleving

moeten compenseren. Anders zullen ze zich zeker verzetten, wat ik goed kan begrijpen.

INTEGRAAL

De intensieve veehouderij kan minder en boeren moeten daarvoor gecompenseerd worden. Maar dat is slechts één van de aspecten. Een dergelijke ingreep heeft ook gevolgen voor de landinrichting en de stedelijke planning. Je moet dus integraal kijken naar het vraagstuk van de gezondheid. Met name voor de kansarme gezinnen is er een cumulatie van factoren die de gezondheid negatief beïnvloeden. Neem de hittestress, die zich ook concentreert in de armere wijken, maar ook geluidshinder. Ik zie lichtpuntjes, er is echt wat aan te doen. De omslag begint te komen; mensen hechten steeds meer belang aan saamhorigheid. Er zijn initiatieven en samenwerkingen. We hebben in het verleden bewezen dat we sociale vraagstukken effectief kunnen aanpakken. De ouderen van nu zijn bijvoorbeeld zo lang mogelijk zelfstandig en actief, heel anders dan vijftig jaar geleden. Als samenleving is ons dat gelukt. Dat moet met de nodige investeringen ook lukken met een andere belangrijke groep!

Mensen zijn niet gelijk, dus kun je ze ook niet gelijk behandelen.

WIM VAN DER MEEREN
voorzitter Provinciale Raad Gezondheid/BrabantAdvies

BRIGITTE DREES
CEO Pivot Park Oss

ER IS MEER NODIG DAN MEDICIJNEN

***The future is bright op Pivot Park*. We bestaan volgend jaar tien jaar en we groeien harder dan in 2016 verwacht werd. Dat is niet veranderd door de coronapandemie. Ieder bedrijf hier op de campus en ook onze buren MSD, Aspen en Organon hebben met de bestaande middelen bijgedragen aan het bestrijden van de pandemie. We hebben gezien hoe belangrijk gezondheid is. Om daar wat aan te doen, is bewustzijn nodig en beleid gericht op gezonde leefstijl, milieu en het terugdringen van stikstof en fijnstof dat leidt tot continue ontsteking van de longen. Laat ieder doen waar hij of zij invloed op heeft.**

Hier op het Pivot Park zijn we bezig met geneesmiddelen-ontwikkeling. Het werk dat de chemici en biologen doen, is belangrijk. Zonder dat er wereldwijd vaccins ontwikkeld waren, zaten we nu nog in de lockdown. Alleen is het zeer betrekkelijk wat je met geneesmiddelen kunt doen. We hebben nog een lange weg te gaan: voor 95% van de vaak zeldzame aandoeningen waar mensen last van kunnen hebben, zijn nog helemaal geen middelen. Terwijl wij hard werken aan het oplossen van aandoeningen, is het ook belangrijk dat we ervoor zorgen dat mensen niet ziek worden. Dat begint met het bewustzijn waar ieder zelf invloed op heeft. De provincie heeft bijvoorbeeld een belangrijke rol in de ruimtelijke ordening en het gebruik van de ruimte. Via die weg kan zij zich richten op gezondheid met daarbinnen aandacht voor de tweedeling in de

samenleving én de luchtkwaliteit. Dat de provincie zich daarbij moet verhouden tot de lokale gemeenten en tot de landelijke overheid is evident. Maar samen met verbonden partijen is er veel te bereiken.

DRIE VLIEGEN

Laten we samen zorgen dat de volgende generaties gezond opgroeien. Bijvoorbeeld door kinderen op school te laten beginnen met een uur sporten. En geef onderwijs over gezonde voeding. We weten dat laagopgeleide mensen minder gezond zijn en minder oud worden. Dat heeft te maken met een gebrek aan kennis, waarschijnlijk ook met onvoldoende inkomen. Naast voeding, beweging en inkomen, is het verbeteren van de luchtkwaliteit minstens even belangrijk. Voor Brabant betekent dat, dat er iets gedaan moet worden aan de veestapel. Als Nederland wat minder vlees gaat exporteren en als iedereen iets minder vlees gaat eten, kan de veestapel verkleind worden. De ruimte die daardoor vrijkomt, kan omgezet worden naar ruimte voor die duurzaam gebouwde woningen, waar mensen al jaren op wachten. De verdiencapaciteit die verloren zou gaan, kunnen we teruggeven aan het land, bijvoorbeeld door te investeren in de geneesmiddelensector, die over het algemeen zeer duurzaam werkt. Zo sla je minstens drie vliegen in één klap.

KANSEN

Investeren in de geneesmiddelensector biedt kansen voor Nederland en voor deze regio. Pivot Park brengt alles bij elkaar wat nodig is voor het sneller ontwikkelen van medicijnen

voor aandoeningen waar nu nog geen geneesmiddel voor beschikbaar is. Daar heb je een lange adem, veel kennis en nieuwe technieken voor nodig. Het is ook absoluut belangrijk dat er nu al wordt nagedacht over een volgende pandemie, die er zeker gaat komen. En laten we ook de antibiotica-resistentie niet vergeten. Het is een kwestie van wachten tot het fout gaat en er mensen gaan overlijden aan een simpele urineweginfectie. We strijden al jaren voor budgetten voor die markt, waarin bijna geen geld wordt geïnvesteerd.

RESHORING

Bij alle nieuwe ontwikkelingen zullen we goed moeten kijken naar de productie- en leveringsketen. Vorig jaar werd duidelijk waarom. Als India of China stoppen met leveren, hebben wij niet eens meer insuline, of andere simpele middelen die voorkomen dat er veel mensen overlijden. We denken dus na over reshoring. We zullen in de toekomst moeten zorgen dat we met name de geneesmiddelen die nieuw ontwikkeld worden, ook in Europa kunnen maken. Dat hoeft niet per se in Nederland te zijn, al zijn wij er best goed in. Dat mag in Europees verband. En laten we in elk geval zorgen dat we hier de innovatieve dingen blijven doen.

CORONA EN PIVOT

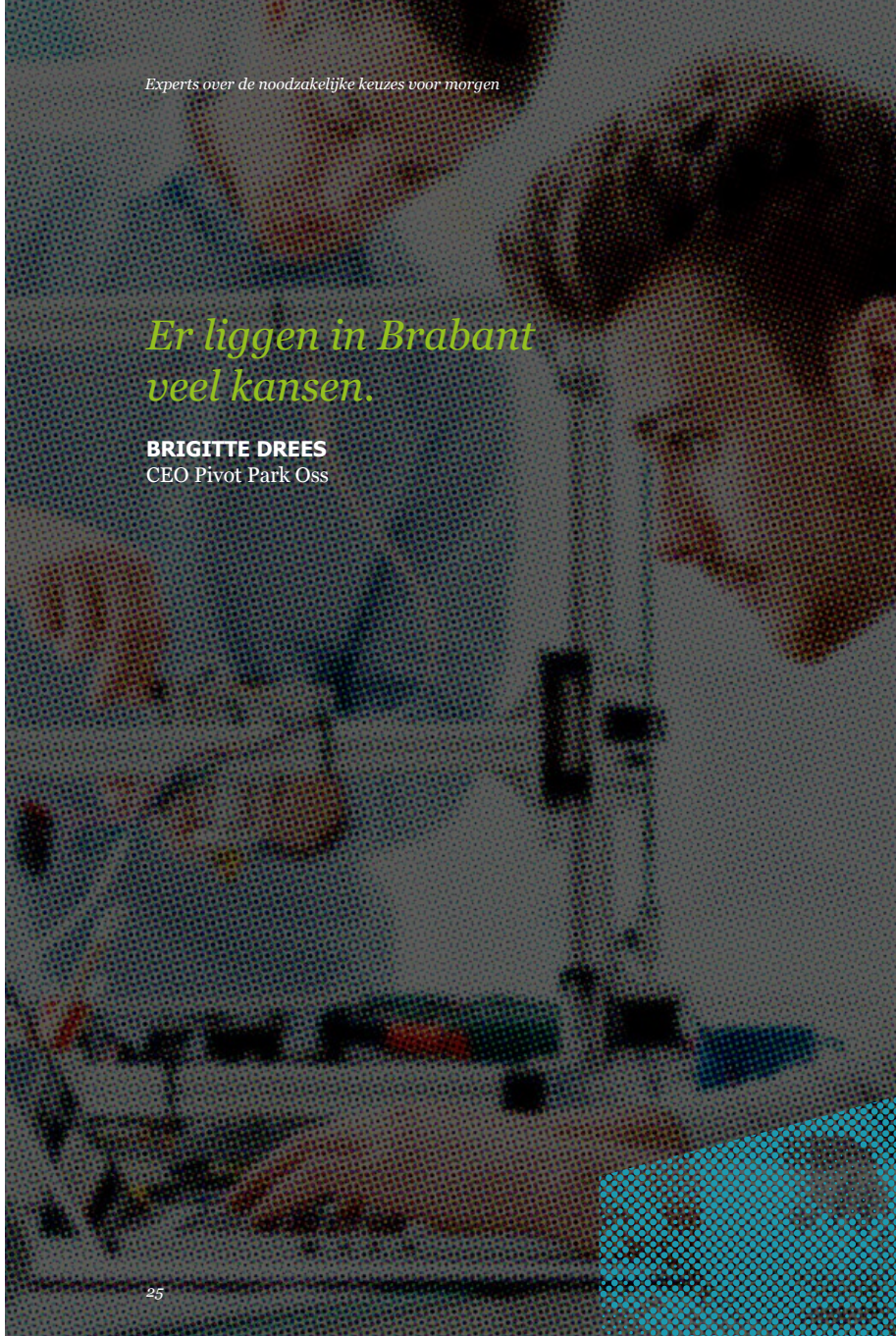
Corona heeft veel in beweging gebracht. Uiteraard hebben we op ons park vroegtijdig alle mogelijke maatregelen genomen, waardoor we uiteindelijk ook relatief weinig besmettingen hadden. We hadden een teststraat waar ondernemers uit de

regio gebruik van konden maken. De bedrijven hier waren niet direct betrokken bij de ontwikkeling van vaccins, ze hebben wel bijgedragen. Zo heeft ons screeningscentre bestaande geneesmiddelen gescreend op mogelijke werking bij COVID-19. Er zijn mensen aan de slag gegaan met de sequencing van het coronavirus om de evolutie ervan in kaart te brengen. Verder is er een precisieapparaat ontwikkeld dat door Pfizer wordt gebruikt om hun product mee af te vullen. Voor deze of een volgende pandemie hebben we nu een faciliteit beschikbaar waar vaccins kunnen worden afgevuld. Verder blijven we natuurlijk bezig met het ontwikkelen en produceren van geneesmiddelen.

UIT HET JASJE

Pivot Park in Oss biedt sinds de start in 2012 onderdak aan tal van bedrijven en kennisinstellingen. Inmiddels is er geen laboratorium of kantoor meer beschikbaar en doen we er alles aan om ruimte te creëren, zodat de bedrijven die hier zitten kunnen doorgroeien en startende bedrijven of bedrijven uit het buitenland hier kunnen landen. Deze zomer starten we met nieuwbouw, we verwerven grond buiten de poort, we werken samen met onze buren om de beschikbare ruimte optimaal in te zetten en met de gemeente bekijken we de mogelijkheden voor herontwikkeling. De snelle ontwikkelingen maken ook scholing op alle niveaus extra belangrijk. Sinds kort hebben we hier een lectoraat samen met de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) en we starten met de HAN en Avans Hogeschool een minor. Dit jaar hebben we voor het eerst een Summerschool

in samenwerking met de Radboud University en de HAN met bijdragen vanuit de TU Eindhoven. We zien dat cross-functionele verbindingen ontstaan tussen techniek en medische wetenschap en die zijn veelbelovend. Met wetenschappers en docenten die een aanstelling hebben op de Radboud UMC én op de TU/e. We gaan ervan uit dat dat op termijn startups oplevert die werken op het grensvlak van nanotechnologie en immuun-oncologie. En die zich hopelijk hier op Pivot Park vestigen. Pivot Park biedt het ecosysteem en het klimaat voor hun ondernemerschap en om hun uitvindingen daadwerkelijk naar de markt te brengen. Dat alles is goed voor de werk-gelegenheid. Er liggen in Brabant veel kansen. De enorme ellende van corona heeft ons de sense of urgency opgeleverd die nodig is om nu echt veranderingen door te voeren.

Er liggen in Brabant veel kansen.

BRIGITTE DREES
CEO Pivot Park Oss

BAS TER WEEL
directeur SEO Economisch Onderzoek,
hoogleraar Economie UvA,
kroonlid Sociaal-Economische Raad

PRIKKELS ÉN ONDERSTEUNING MAKEN DE ARBEIDSMARKT FLEXIBEL

De economische gevolgen van de COVID-19 pandemie werden gevreesd. Veel leed lijkt echter voorkomen door de maatregelen van de overheid; ze waren gericht, tijdig maar ook tijdelijk. Tot nu zijn effecten op de arbeidsmarkt nog niet echt zichtbaar. Op termijn kunnen echter verschuivingen gaan plaatsvinden, zeker in sectoren die zwaar getroffen zijn. Op de nieuwe economie die daardoor ontstaat, zouden werknemers, werkgevers, overheid en onderwijs zich nu moeten voorbereiden.

NIEUWE ECONOMIE

Er zijn geluiden dat onze economie van karakter zal veranderen doordat we andere keuzes gaan maken. Ook zijn we ons aan het wapenen tegen dit soort pandemieën. Voor een deel zullen we bijvoorbeeld mondkapjes en vaccins zelf gaan produceren om meer zekerheid te hebben over de beschikbaarheid. De kans is groot dat hierdoor een nieuwe, duurzame, Europese sector gaat ontstaan. Nederland kan daar met zijn sterke kenniseconomie en logistieke sector het voortouw in nemen. De verwachting dat er nieuwe werkgelegenheid zal ontstaan doordat bedrijven productie naar Nederland terughalen, zal niet uitkomen. De afweging tussen leveringszekerheid en efficiëntie kan alleen leiden tot reshoring, als het werk dat terugkomt gedaan kan worden door een apparaat of een robot. Alleen dan is de leveringszekerheid betaalbaar. De mensen die daarbij nog nodig

zullen zijn, zijn niet de mensen die spullen in elkaar zetten of inpakken. Er is behoefte aan mensen met een opleiding die aansluit bij de nieuwe economie.

BLIJVERTJES

Thuiswerken en online vergaderen zullen blijven, wat gevolgen heeft. Bijvoorbeeld voor de catering in de bedrijfskantines of voor de behoefte aan secretariële ondersteuning. Breder gesteld: het is de vraag of al het werk in sectoren die volledig in lockdown zijn geweest, zal terugkeren. Daar moet je nu over nadenken en dat geldt zeker voor de mensen die het direct aangaat. Zij zullen keuzes moeten maken voor hun toekomst. Hun loon werd weliswaar doorbetaald, maar dat betekent ook dat er geen prikkel was om andere keuzes te maken. Terwijl dat noodzakelijk is in het licht van de toekomstige arbeidsmarkt.

Er is behoefte aan mensen met een opleiding die aansluit bij de nieuwe economie.

Een soortgelijke uitdaging wordt veroorzaakt door de extra impuls die de technologische veranderingen hebben gekregen. Ook daardoor vallen mensen buiten de boot. De jongeren die toch terugkeren naar het onderwijs, zouden moeten kiezen voor een opleiding die hun kansen op de arbeidsmarkt van de toekomst versterkt.

VERSCHUIVING

Voor ons land zijn de komende jaren duurzaamheid en digitalisering de belangrijkste missies. Het feit dat we daarop

gaan inzetten, betekent op korte termijn een her-allocatie van arbeid en kapitaal. Er ontstaat nieuwe werkgelegenheid die alleen ingevuld kan worden als iedereen een beetje opschuift op de arbeidsmarkt. Eenvoudig geformuleerd: de medewerkers van de kolencentrale zullen zelden meteen inzetbaar zijn om windmolens te bouwen. Om te zorgen dat mensen kunnen voldoen aan de vraag, moet er iets gedaan worden aan het ontslagrecht om mensen te dwingen mobieler te worden. Tegelijkertijd is er ondersteuning nodig door scholing te bieden in de richting van nieuwe beroepen en sectoren waar digitalisering en duurzaamheid een grotere rol zullen spelen. Om mensen in die situatie zekerheid te bieden, kan gedacht worden aan een deeltijd-WW of een soortgelijke regeling als de NOW.

MBO3	MBO4	BACHELOR	MASTER
Landbouw en natuur	Landbouw en natuur	Landbouw en natuur	Landbouw en natuur
Techniek en ICT	Techniek en ICT	Techniek en ICT	Techniek en ICT
Economie en maatschappij	Economie en maatschappij	Economie en maatschappij	Economie en maatschappij
Zorg en dienstverlening	Zorg en dienstverlening	Zorg en onderwijs	Zorg en onderwijs

Goed Redelijk Matig Slecht

Arbeidsmarktperspectieven voor opleidingen in 2026, Nederland

Bron: ROA (POA)

WAT NEDERLAND NODIG HEEFT

Om het arbeidsaanbod van mensen die de markt opstromen én van de mensen die aan het werk zijn te versterken, moet op-, om- en bijscholing geboden worden. Het is het meest effectief

om daar budgetten voor beschikbaar te stellen die gekoppeld zijn aan het hebben van werk of het vooruitzicht van een baan. Op het moment dat je nu je baan verliest, krijg je WW. Dat geld kun je productiever inzetten als mensen het voor een deel in zichzelf moeten investeren en het liefst al voordat ze werkloos worden. Op dit moment ontbreekt de infrastructuur hiervoor. Want mensen kunnen dit niet alleen. De overheid heeft de rol om te zorgen voor die infrastructuur, voor budgetten én voor het stimuleren van werknemers en werkgevers.

INFRASTRUCTUUR

We hebben op dit moment geen effectief mechanisme meer om mensen aan werk te helpen. Wie zijn baan verliest, moet dat probleem eigenlijk zelf maar zien op te lossen. Mensen hebben echter een zetje nodig. Het helpt voor sommige groepen dat maatregelen minder royaal zijn geworden of zelfs zijn verdwenen. Dat doet de overheid goed. Maar er is meer nodig dan zo'n financiële prikkel. Vooral kwetsbare mensen die toch al moeite hebben om hun leven op orde te houden, krijgen het niet voor elkaar om zelfstandig uit de situatie te komen. De loopbaanstap moet in de goede richting gezet worden en behapbaar blijven. Dat betekent dat er een gerichte investering in de inzetbaarheid moet zijn in de vorm van een aanbod. Het aanbod is dan om iemand te helpen om een plan te maken, samen met een opleider, bijvoorbeeld een ROC, en een werkgever die medewerkers zoekt. Daarvoor is een goede infrastructuur nodig. Het UWV heeft die rol op dit moment niet, het is vooral een uitkeringsinstantie.

REGIONALE ARBEIDSMARKT

Een loopbaanwinkel, een uitzendbureau of een andere marktpartij kan mensen ondersteunen om in actie te komen, om de juiste actie te nemen én om vol te houden, met aan het eind van het traject het vooruitzicht van een baan. Een dergelijke aanpak moet regionaal worden opgezet. Iedere regio heeft immers een andere arbeidsmarkt, met een eigen vraag en aanbod. In het Techniekpact, dat is onderverdeeld in vijf landsdelen, lukt het bijvoorbeeld prima om afspraken te maken over hoe er meer mensen naar de techniekssector getrokken kunnen worden. Die sector is in het ene deel van het land vooral IT-gericht, terwijl in een regio als Brabant ook de maakindustrie veel mensen nodig heeft. Dat vraagt om een andersoortige inrichting van het onderwijs en andere manieren om werkgevers en werknemers bij elkaar te brengen.

Een dergelijke aanpak moet regionaal worden opgezet. Iedere regio heeft immers een andere arbeidsmarkt, met een eigen vraag en aanbod.

LOGISCH MAAR SCHEEF

Sinds de eurocrisis is de economie enorm aangetrokken. De mensen met de laagste inkomens, zo'n 30% van alle werknemers, hebben daar echter niet van geprofiteerd, niet in inkomen en niet in werkzekerheid. Op dit moment hangen we alle zekerheden op aan het contract. Je hebt een vaste baan, een flexibele baan of je bent ondernemer of opdrachtnemer.

Het contract bepaalt je mate van bescherming, de kansen om te investeren. Het resultaat: de mensen met de vaste banen – de hoogopgeleide werknemers, hebben de meeste zekerheden. En juist die mensen hebben die zekerheden het minste nodig; ze hebben al een goede positie op de arbeidsmarkt. Werkgevers willen deze waardevolle mensen aan zich binden met een contract voor onbepaalde tijd en bieden bovendien extra opleiding en training. De mensen met een flexbaan of de gedwongen zzp'ers hebben veel minder zekerheden en kansen om te investeren in hun toekomst.

GELIJKERE KANSEN

Waar het allemaal om draait, is dat de veranderende economie vraagt om een arbeidsmarkt die kan meebewegen. Het verdienvermogen van ons land zit in de slimme, goed opgeleide mensen. Omdat we niet sterk of groot zijn, is dat onze belangrijkste succesfactor. Onze slimme mensen kunnen we nog veel productiever maken door in Europa samen te werken op het gebied van innovatie. Investeren in een kennisnetwerk dus, zoals Airbus bijvoorbeeld. Naast die hoogopgeleide mensen hebben we in de toekomst iederéén hard nodig. Om dat te bereiken, zou het vaste contract afgeschaft moeten worden. Als iemand bij een werkgever gaat werken, is er een eindig contract. Zodra de werkgever of de werknemer het wil beëindigen, worden investeringen in bijvoorbeeld cursussen vereffend en de werknemer wordt beloond voor de trouwe inzet door de mogelijkheid om te investeren in nieuwe kennis en vaardigheden.

De combinatie van financiële prikkels, ondersteuning bij een planmatige loopbaanontwikkeling en eerlijkere contractvormen is belangrijk voor een gezonde arbeidsmarkt.

BAS TER WEEL
directeur SEO Economisch Onderzoek,
hoogleraar Economie UvA,
kroonlid Sociaal-Economische Raad

MEEBEWEGEN

Daarnaast is een systeem nodig dat werknemers de middelen biedt om in zichzelf te investeren. Iedereen zou bijvoorbeeld bij de geboorte het recht kunnen krijgen op kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs en een beroepsopleiding. Wie kiest voor een universitaire studie heeft zijn krediet opgebruikt en heeft voldoende bagage om zelf in zijn groei te investeren. Wie een beroepsopleiding volgt en extra scholing goed kan gebruiken in zijn leven, houdt daar nog een potje voor over. De combinatie van financiële prikkels, ondersteuning bij een planmatige loopbaanontwikkeling en eerlijkere contractvormen is belangrijk voor een gezonde arbeidsmarkt. Alleen dan bereiken we dat mensen kunnen meebewegen in de richting van de economie van de toekomst.

MARC VAN DER MEER
bijzonder hoogleraar
arbeidsmarktonderwijs Tilburg University,
raadslid SER Brabant/BrabantAdvies

TOERUSTEN EN INNOVEREN VOOR DE ARBEIDSMARKT VEREISEN EEN METHODISCHE AANPAK

De coronacrisis heeft ons overvallen en grijpt diep in. Het maakt de urgentie duidelijk om de al lang bestaande arbeidsmarktvraagstukken aan te pakken. Het personeelstekort en Leven Lang Ontwikkelen bijvoorbeeld. Het blijvend toerusten van de toekomstige en de huidige beroepsbevolking is urgenter dan ooit.

De demografie, technologische ontwikkelingen en de internationalisering van economische processen maken de arbeidsmarkt tot topprioriteit. Er is sprake van een mismatch tussen vraag en aanbod. Bij een vergrijzende beroepsbevolking is het niet verwonderlijk dat sectoren als de installatiebranche, de metaal en ICT met elkaar strijden om de beschikbare arbeidsinzet. Dat geldt evenzeer voor het publieke domein – de zorg, de veiligheidsbranches en het onderwijs. De voorspellingen dat banen op het middenniveau van mbo, hbo en associate degree zouden verdwijnen vanwege robotisering en digitalisering, komen niet uit. De belangrijkste uitzondering hierop vormt de banken- en verzekeringswereld, waar banen verdwijnen. Op het middenniveau zijn heel veel vacatures, kern daarvan is dat taken en rollen veranderen onder invloed van de digitalisering.

DIGITALISERING

De coronacrisis liet het potentieel van de digitalisering zien; de arbeidspatronen zijn verschoven, werktijd en privétijd lopen door elkaar heen, dagvensters zijn opgerekt.

De voorspellingen dat banen op het middenniveau van mbo, hbo en associate degree zouden verdwijnen vanwege robotisering en digitalisering, komen niet uit.

Het enthousiasme over de ‘enorme doorbraak’ waarover nu gesproken wordt, wil ik echter nuanceren. Allereerst zijn robotisering en automatisering geen nieuwe ontwikkelingen. Denk aan de CAD-CAM revolutie in de industrie. Echte digitalisering vraagt om meer dan het gebruik van applicaties als Teams en Zoom. Neem het onderwijs. Aan de eerste voorwaarde voor afstandsonderwijs werd voldaan: de systemen – laptops en internet – waren veelal beschikbaar. Instructies, vergaderingen, overleggen en zelfs ouderavonden konden dan ook plaatsvinden. Wat ontbrak zijn de didactiek en de pedagogiek van het digitale leerproces. Die waren nog niet ontwikkeld. De kern van onderwijs is relationeel. Het gaat om contact en uitwisseling tussen leraar en lerende, iets uitproberen, verwondering bij leerlingen en studenten uitlokken. Als dat online moet gebeuren, komen de creativiteit van het moment, de dialoog en daarmee het onderwijs als geheel in de verdrukking. Dat gebeurde op alle niveaus. Leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs, het mbo en

hoger onderwijs misten de gebruikelijke leersituatie, konden geen stage lopen en hun reguliere uitwisseling werd getemperd. Vervlakking over de hele linie is het resultaat.

UITWISSELINGEN MOGELIJK MAKEN

De eerste voorwaarde voor een goed functionerende arbeidsmarkt is uitstekend (beroeps)onderwijs; mensen moeten blijvend toegerust worden. Dat vereist niet alleen innovaties in het leerplan, gegeven de digitalisering, maar vooral ook het organiseren van continue uitwisselingen (flows) tussen onderwijs en bedrijfsleven, tussen school en beroep, tussen school en werkveld. Stages, leeroriëntaties en om- en bijscholingen brengen die uitwisseling, zodat jongeren met hun creatieve invalshoeken kunnen bijdragen aan het oplossen van problemen en ervaren medewerkers gestimuleerd worden om zich te blijven ontwikkelen. Denk ook aan ouderverlof en mantelzorg. Corona heeft ons op achterstand gezet. We kunnen vaststellen dat er leerachterstanden zijn ontstaan en als er veel bezuinigd gaat worden, zou er omvangrijke jeugdwerkloosheid kunnen ontstaan. Dat moet worden voorkomen. Voor de uitvallers bestaat nog geen goed vangnet. De groep uitvallers, die er altijd is, verdient een nieuwe kans, een ‘trampoline’: een mechanisme om terug te veren richting onderwijs en arbeidsmarkt. Onze actieve samenleving heeft iedereen nodig!

ONDERWIJSVERNIEUWING

De vraag die voortdurend speelt, is hoe het onderwijssysteem, het bedrijfsleven en de overheid kunnen anticiperen op externe

De eerste voorwaarde voor een goed functionerende arbeidsmarkt is uitstekend (beroeps)onderwijs.

MARC VAN DER MEER
bijzonder hoogleraar arbeidsmarktonderwijs Tilburg University, raadslid SER Brabant/BrabantAdvies

ontwikkelingen. De basis moet goed in orde zijn. De huidige problemen op de arbeidsmarkt bestaan al langere tijd, werden gesignaleerd, maar werden niet erkend en vertaald in passende onderwijs- en scholingsprogramma's. Neem de zorgsector. Het Brabantse Transvorm heeft sinds de kredietcrisis van tien jaar geleden jaarlijks de stormbal gehesen over de aanstaande tekorten. Niet alleen op de IC's, ook in de verzorgende functies. Door corona is het heel helder geworden dat er op alle niveaus in de zorg mensen nodig zijn. En de zorg is niet de enige sector waar dit vraagstuk speelt. Het is duidelijk dat in beton gegoten onderwijsprogramma's hier geen antwoord op hebben; het onderwijssysteem moet veranderen en vernieuwen om de talentontwikkeling van studenten en werkenden mogelijk te maken.

WENDBAARHEID IN ELKE LAAG

Het idee van de doorlopende leerlijnen is niet nieuw, maar de urgentie ervan wordt alleen maar groter. De meeste vacatures ontstaan op mbo-plus niveau. Een klein ROC als Rivor uit Tiel heeft met Hogeschool Avans een samenwerking geïnitieerd om doorlopende leerlijnen te ontwikkelen in de zorgsector. Hun schaalgrootte maakt dat mogelijk, grotere organisaties zijn vaak minder wendbaar. We hebben voor een positieve leercultuur behoefte aan wendbaar gedrag, in het onderwijs, bij studenten en docenten en ook op de arbeidsmarkt. Minder sterke regelgeving en interne flexibiliteit ontstaan alleen als de professionele normen van kwaliteit hoog zijn. Als werkenden zich ontwikkelen en samen gaan werken met anderen,

ontstaat er persoonlijke groei. Alleen dan kan Leven Lang Ontwikkelen verder komen dan een beleidsvoornemen. De coronacrisis gaat ons helpen om stappen te zetten, al vormt de overal en altijd hoge werkdruk en uitval een remmende factor. Het ontbreekt te veel aan goede normen van arbeidskwaliteit.

Als werkenden zich ontwikkelen en samen gaan werken met anderen, ontstaat er persoonlijke groei.

Daardoor wordt er bij organisaties geen tijd genomen om samen op te trekken om bijvoorbeeld de digitalisering goed te documenteren, te begrijpen en in te richten. De basisvaardigheden van medewerkers moeten op dit punt voortdurend worden bijgespijkerd. Persoonlijke ontwikkeling, werk- én leertaken en het aannemen van nieuwe professionele rollen zijn de basis voor co-creatie en vormen daarmee de bouwstenen voor een lerende organisatie. Helaas is die leercultuur in Nederland nog maar matig ontwikkeld.

LEERCULTUUR

Een gezonde leercultuur veronderstelt gerichte samenwerking tussen werkenden, tussen leiding en werkvloer, binnen en tussen organisaties. En dan gaat het niet om het hijsen van een vlag om de samenwerking te vieren als een wethouder of minister op bezoek komt om het laatste scholings- en arbeidsmarktpact te vieren; op de werkvloer zijn doorgaans de grootste aanpassingen nodig. Dat betekent: transformationeel leiderschap in alle lagen

van de organisatie, zeker ook op het uitvoerende niveau. Pas dan kunnen onderwijs en bedrijfsleven samen de goede analyses maken van de kansen en risico's om innovaties te verwerkelijken. De diverse PPS-programma's die het afgelopen decennium tot stand zijn gekomen in het Techniekpact en het Zorgpact beogen dit soort samenwerkingen. Er zijn broedplaatsen, wat goed is: bij innovatie hoort dat duizend bloemen bloeien. Uit onze recente Europese studie naar publiek-private samenwerking in 23 landen blijkt echter ook dat het te veel ontbreekt aan serieuze documentatie van de opbrengsten en problemen, waardoor methodisch en systematisch innoveren uitblijft.

ONTWIKKELINGSGERICHT

Een bijkomend probleem is dat de huidige oplossingen voor de uitdagingen in de arbeidsmarkt gericht zijn op de korte termijn. Alle aandacht die er nu is voor een skills based labour market ten spijt. Dat gaat in de kern om beter matchen, wat absoluut onvoldoende is om de kwalitatieve mismatch op te lossen. Er is een ontwikkelingsgerichte benadering nodig, gericht op de kennis, vaardigheden en attitude in de markt. Versterking van deze competenties past in onze Rijnlandse traditie. Als een school door corona bijvoorbeeld is overgeschakeld op online onderwijs, is het belangrijk om de vraag te stellen welke leerlingen niet zijn bereikt en waarom ze uitvallen. Dat moeten bedrijven en instellingen ook doen. Ontwikkelingsgericht werken is motiverend, vergroot je effectiviteit, het persoonlijke welzijn van medewerkers en leidt tot een beter verdienvermogen.

CONCLUSIE

Vernieuwing bij bedrijven en onderwijs, professionalisering van medewerkers en onderzoek zijn nauw met elkaar verweven en wordt alleen bereikt in samenwerking en co-creatie. Daarvoor zijn kennis en vaardigheden, een montere attitude en wendbaar gedrag nodig. Daarom verdient een benadering die nadenkt over de ontwikkeling van meer eenvoudige naar meer complexe werk- en leertaken, beleidsmatige ondersteuning. Er is daarna opschaling nodig. Voor Brabant houdt dat in dat de spanning tussen een regionale en een sectorale aanpak doorbroken moet worden. Een regionale aanpak is behulpzaam, zodat de schaarste aan arbeidskrachten niet leidt tot onderlinge concurrentie tussen de sectoren in de regio. De samenwerking tussen de Brabantse mbo-scholen en de provincie in Kennispact 3.0 heeft geleid tot een gezamenlijke aanpak van bijvoorbeeld macro-doelmatigheid en inburgering. Dat is een enorme stap vooruit. Nu wordt gekeken naar sectoren als de zorg, agrofood en data science in verbinding van mbo, hbo en enkele bedrijven. De vervolgstap is deze initiatieven verder methodisch te innoveren. Dat is letterlijk toerusten en innoveren.

JOHN BLANKENDAAL
managing director Brainport Industries

STILZITTEN IS GEEN OPTIE

Toen eind 2019 in China de productie stilviel door de COVID-19 lockdown, maakten we ons nog geen zorgen over de beschikbaarheid van componenten. Er wordt in de aanloop naar het Chinese nieuwjaar immers altijd op voorraad geproduceerd. Maar toen ook in Nederland corona uitbrak, werden veel ondernemers bang: hoe zal de markt zich ontwikkelen, kunnen we straks nog wel produceren, moeten we mensen gaan ontslaan? Inmiddels heeft de coronacrisis ons laten zien hoe belangrijk het is om regie te hebben over de hele keten. Elke schakel is belangrijk en elk bedrijf moet zich klaarmaken voor Industrie 4.0.

Richting de zomer van 2020 werd duidelijk dat de orderportefeuille stabiel bleef en bij veel bedrijven zelfs groeide. Eigenlijk ging alles door, al zagen we in een beperkt aantal hightechsectoren wel een rem. Bij bedrijven die wereldwijd vestigingen hadden, gingen soms vestigingen dicht en moest de productie worden omgeleid via een andere vestiging. De automotive zakte in, waardoor de vraag naar chips vorig jaar daalde, wat geleid heeft tot de huidige tekorten. Met uitzondering van de luchtmacht is de hele luchtvaart ingestort, inclusief de vliegtuigbouw en service en onderhoud. Over de hele linie kunnen we nu echter zeggen dat 2020 voor de maakindustrie toch vrij goed is verlopen. Natuurlijk waren er aanpassingen nodig; thuiswerken is voor deze sector natuurlijk geen optie. Dus hebben de bedrijven gezorgd dat

mensen veilig konden werken. Met een tweewekelijks online coronaspreekuur voor ondernemers heeft Brainport Industries de uitwisseling van ervaringen, kennis en kunde gefaciliteerd. Op die manier konden ondernemers elkaar steunen, zodat ze er niet helemaal alleen voor stonden.

KETENREGIE

De coronacrisis heeft het slim organiseren van de productie nog hoger op de agenda gebracht. Ondernemers kijken naar reshoring, nearshoring, offshoring, zodat ze zo weinig mogelijk schade lijden als er een schakel in de keten uitvalt. Ik geloof zelf niet in reshoring als primaire optie, enerzijds omdat onze arbeidskrachten duur zijn, anderzijds omdat we hier gewoon te weinig mensen hebben.

Ondernemers kijken naar reshoring, nearshoring, offshoring, zodat ze zo weinig mogelijk schade lijden als er een schakel in de keten uitvalt.

Je moet kijken waar je talent zit en waar je markt is en daarop je keten inrichten. De Nederlandse industrie is zo georganiseerd dat we niet alles in één regio concentreren. Er zijn productiefaciliteiten in Tsjechië, India, Maleisië, Vietnam – all over the world. Hier in Nederland zit talent voor het begin van de keten: innovatie, het ontwikkelen van nieuwe producten en dat vertalen naar maakbare producten. Als het eenmaal uitontwikkeld is en een bepaald niveau heeft, breng

je productie en productiemethode over naar een regio waar voldoende capaciteit is. Daarmee voorkom je kostprijserosie én speel je talent en capaciteit vrij voor volgende ontwikkelingen.

TECHNIEKPROMOTIE

Veruit het grootste probleem voor de ontwikkeling van de maakindustrie is het tekort aan vakmensen. Door de coronacrisis is de instroom van jonge mensen die kiezen voor een technisch beroep, nog verder afgenomen. Het stilvallen van het onderwijs betekende dat er veel energie is gaan zitten in het digitaal verzorgen van de lessen. Daardoor was er minder aandacht voor beroepenvoorlichting en dus ook voor techniekpromotie.

De hightechindustrie in Brabant met al die maakbedrijven in de keten kan alleen floreren als er voldoende instroom is van mensen die kiezen voor de techniek.

Brainport Industries verzorgt elk jaar een aantal techevents bij bedrijven. Ook dat kon afgelopen jaar niet; elk risico op besmetting moest natuurlijk buiten de deur gehouden worden. De opdracht aan onszelf, maar ook aan de overheid en het onderwijs, is om nu de schouders onder de techniekpromotie te zetten. De hightechindustrie in Brabant met al die maakbedrijven in de keten, kan alleen floreren als er voldoende instroom is van mensen die kiezen voor de techniek.

INDUSTRIE 4.0

Een belangrijk aandachtspunt is dat (v)mbo'ers nog niet echt zien dat Brainport ook voor hen relevant is. Het beeld is dat hier vooral mensen nodig zijn met een hbo- of hbo-plus opleiding. Maar alles wat bedacht wordt, moet ook gemaakt kunnen worden. Juist vakmensen weten hoe je dingen het beste, nauwkeurigste en efficiëntste kunt maken en realiseren. Moet je daarvoor draaien, frezen, 3D-printen? Dat vakmanschap en die creativiteit hebben we hier heel hard nodig. Er zijn ook ondernemers die nog niet goed beseffen dat zij een belangrijke schakel in de keten kunnen vormen. Brainport Industries werkt voortdurend aan een weerbare keten, de toeleveranciers zijn daarin onmisbare schakels. We moeten in de hele keten de beweging maken die nodig is voor de vierde industriële revolutie. De huidige automatisering en digitalisering bieden enorme kansen om sneller te reageren op veranderingen in de markt door snellere toegang tot informatie en snellere communicatie. Als we die processen in de keten goed regelen, zijn we als geen ander in staat om te weten wat de stand van zaken is in de markt, in je bedrijf, bij je collega's en bij je klanten.

WERELDREGIO

Wij kunnen ons onderscheiden met verdergaande digitalisering en automatisering met in het verlengde daarvan zaken als machine learning en kunstmatige intelligentie, juist omdat wij elkaar goed kunnen vinden en goed samenwerken. Met het Smart Industry Prrogram stimuleren we de stap naar Industrie

4.0. We hebben met de provincie een innovatieprogramma ‘Fabriek van de Toekomst’. In de Triple Helix bedienen we daarmee niet alleen de koplopers, maar vooral ook de volgers. Zij moeten voldoende kansen, enthousiasme en support krijgen om mee te kunnen doen met de ontwikkelingen. Dat is essentieel om op wereldschaal innovatief en competitief te blijven.

Beroepsgroepen in de sector industrie met de arbeidsmarktspanning ‘zeer krap’

Machinemonteurs
Elektriciens en elektromonteurs
Loodgieters en pijpfitters
Elektrotechnisch ingenieurs
Productieleiders industrie en bouw
Bouwarbeiders afbouw
Lassers en plaatsbewerkers
Technici bouwkunde en natuur
Ingenieurs (geen elektrotechniek)
Tmmerlieden
Metaalbewerkers en constructiemedewerkers

Specialisatiegraad sector industrie, Noord-Brabant en Brabantse COROP-gebieden, 2018

Bron: UWV

We hebben hier sinds de economische crisis in de jaren negentig een sterke samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijs. Iedereen beseft: als wij willen zorgen voor welzijn, welvaart en werkgelegenheid, dan is dat de verantwoordelijkheid van alle partners. Die samenwerking zit bij wijze van spreken in ons DNA.

GROTERE KOEK

Spannender is het om het overleg binnen het bedrijfsleven te organiseren, omdat daar concurrentie een rol speelt. Door met elkaar de koek groter te maken in plaats van hem te verdelen, maak je de transitie naar ondernemerssamenwerking. Met die mindset en ondernemers die elkaar weten te vinden, heeft de maakindustrie ook in de Triple Helix een stem van betekenis. Daarmee kunnen we goed uitleggen waar wij tegenaan lopen en wat er bestuurlijk nodig is om barrières weg te nemen. Provincie, bedrijfsleven en onderwijs hebben een gezamenlijk belang om onze welvaart en welzijn goed te regelen. Dat betekent dat je met elkaar de dialoog moet blijven aangaan, van elkaar moet weten wat er speelt en samen een plan van actie maakt, ieder vanuit zijn eigen rol en positie. Van de overheid vraagt dat bestuurlijke slagkracht en daadkracht, werken aan gerichte acties. Daar hoort soms een stukje financiering bij, of een stem richting Den Haag. En in elk geval: techniekpromotie.

Juist vakmensen weten hoe je dingen het beste, nauwkeurigste en efficiëntste kunt maken en realiseren.

JOHN BLANKENDAAL
managing director Brainport Industries

ELLEN KROESE
directeur VNO-NCW Brabant Zeeland

REGIONAAL OVERLEG IS NU NOODZAAK

De belangrijke vraagstukken rond klimaat en verduurzaming, de uitdaging om anders te gaan kijken naar voedselproductie en -verwerking, circulair ondernemen, baanbrekende technologische ontwikkelingen: al deze processen hebben effect op de arbeidsmarkt. Ondernemers hebben echter het gevoel dat het tekort aan beschikbare menskracht op de arbeidsmarkt de groei en ontwikkeling gaat remmen die nu en in de fase na de coronacrisis op gang komt. Zij willen een cruciale rol spelen bij het vinden van oplossingen voor de arbeidsmarktvraagstukken.

Uit ons eigen ledenonderzoek over de huidige dynamiek en ambities staat, naast de aandacht voor sociale binding binnen de teams, de vraag naar talent het hoogst op de agenda van ondernemers. Iedereen heeft onvervulbare vacatures, zelfs in sectoren die het in coronatijd erg zwaar hebben gehad: de horeca en horeca-gerelateerde branches. Het vraagstuk speelt in alle Brabantse arbeidsmarktregio's en op alle niveaus, van mbo tot universitair. Met name de behoefte aan vakmensen is nijpend. Rond de vraagstukken van de arbeidsmarkt bewegen zich heel veel spelers, die in Brabant gelukkig goed samenwerken en overleggen. We leren daarin voortdurend, want de noodzaak voor samenwerking is groot en vertrouwen in elkaar is de sleutel. Wij als VNO-NCW Brabant Zeeland vertegenwoordigen de stem van het bedrijfsleven. Dat doen we onder andere in alle arbeidsmarktregio's, bij alle gemeenten

en in de triple helix. De stem van de ondernemers mag de komende tijd echter sterker worden, omdat de arbeidsmarktvraagstukken zich daar concentreren. Er moet dus goed geluisterd worden naar de behoefte van het bedrijfsleven.

We denken dat het talent te vinden is bij onbenut arbeidspotentieel: mensen die nog niet participeren.

INTEGRAAL

In de diverse overleggen onderzoeken we gezamenlijk wat er collectief kan worden aangepakt. We willen een integrale aanpak ontwikkelen. Dat werkt beter dan allerlei subsidies en financieringen voor goed bedoelde maar versnipperde trajecten. Daarbij hoort de doelgroep aan het stuur te zitten: de ondernemers die met het vraagstuk worstelen. We denken dat het talent te vinden is bij onbenut arbeidspotentieel: mensen die nog niet participeren, maar dat wel zouden kunnen en bij de parttimers die misschien wel meer willen werken. Om deze mensen – en degenen die naar een andere werkgever zouden willen – te begeleiden is het bedrag van 5 miljoen euro voor 'Nederland leert door'[1] natuurlijk zeer welkom. In samenwerking met het mbo, en hopelijk binnenkort ook het hbo, kunnen we zo een aanbod ontwikkelen waardoor we meer mensen werkzekerheid kunnen bieden.

[1] *Via de subsidieregeling NL leert door is het mogelijk kosteloos scholing te gaan volgen. Er zijn in 2020 en 2021 tussen de 50.000 en 80.000 gratis (online) scholingstrajecten beschikbaar.*

ARBEIDSMOBILITEIT IN DE REGIO

Het bieden van werkzekerheid komt tegemoet aan de lokale gebondenheid van mensen. Ze willen bij voorkeur in hun eigen sociale structuur blijven, ook als hun baan wegvalt. Iemand die bijvoorbeeld een 9-tot-5-baan heeft, vindt het moeilijk een functie aan te nemen als daar wisselende diensten bij horen. Als het om werk in een andere regio gaat, wordt het helemaal ingewikkeld. Dus moeten mensen in hun eigen regio kunnen bewegen naar een ander bedrijf of een andere sector. We zoeken gezamenlijk naar oplossingen. Eén daarvan is een platform dat we momenteel bouwen. Daar vinden werkgevers en werkzoekenden op één plek het totale aanbod. Zo breng je de dynamiek ook waar die hoort te zitten: bij de mensen die werk zoeken en de ondernemers die mensen zoeken.

IMAGO

Voor het vervullen van vacatures gaan ook de grens-overschrijdende arbeid en de arbeidsmigratie een grote rol spelen. Het is echter een flinke uitdaging om vanuit de grensgebieden van België en Duitsland in Nederland te komen werken. We zullen dan ook moeten zorgen voor goede arbeidsvoorwaarden, passende huisvesting, grensoverschrijdende wet- en regelgeving en vooral ook voor een goed imago van Brabant. Een soortgelijke aanpak is nodig voor het binden en boeien van mensen die hun opleiding in Brabant hebben gevolgd. Zeker de hoogopgeleide mensen kiezen vaak niet voor een baan in Brabant. Hun behoefte zit met name in het cultuuraanbod, de beschikbaarheid van geschikte woningen en de bereikbaarheid. Ook daar moet dus aandacht voor zijn.

We zullen dan ook moeten zorgen voor goede arbeidsvoorwaarden, passende huisvesting, grensoverschrijdende wet- en regelgeving en vooral ook voor een goed imago van Brabant.

IN ZUID GEBEURT HET!

Helaas slibt het wegennet dicht, zijn ov-verbindingen vaak niet logisch of zelfs niet beschikbaar. De economische kracht van bijvoorbeeld de Brainport vraagt om een rechtstreekse ov-verbinding naar Aken, Düsseldorf en Antwerpen. Om de economische groei die eraan komt waar te maken, verwachten wij van het Rijk een visie voor en investering in Zuid-Nederland. Wij van onze kant mogen wel wat trotser zijn op die economische kracht en de betekenis ervan in het centrum van West-Europa nog meer uitdragen. Als VNO-NCW Brabant Zeeland bundelen we met dat doel de krachten met de Limburgse Werkgevers Vereniging (LWV). Onder het motto ‘In Zuid gebeurt het’ kunnen we gezamenlijk een sterke lobby voeren. Daarbij hebben we uiteraard de steun nodig van een krachtig provinciebestuur.

Om de economische groei die eraan komt waar te maken, verwachten wij van het Rijk een visie voor en investering in Zuid-Nederland.

ELLEN KROESE
directeur VNO-NCW Brabant Zeeland

LEREN VAN ELKAAR

In de huidige fase, waarin de arbeidsmarktvraagstukken enorm zijn en belangrijke maatschappelijke vraagstukken als de verduurzaming vragen om grote stappen in innovatie, is het belangrijk om van elkaar te leren. Wij nemen daarin een rol: we halen best practices op, stimuleren bedrijven om innovaties te delen met elkaar en we werken aan de randvoorwaarden die nodig zijn om tot innovatie te komen. Zo denken we dat het belangrijk is om de impasse rond stikstof te doorbreken door tijdelijk wat ruimte te geven aan bedrijven die duurzaam willen innoveren. Bij dit alles is er het gedeelde besef dat we met elkaar grote uitdagingen hebben op het gebied van een inclusieve samenleving met werk en gelijke kansen en een duurzame leefomgeving. Om daar oplossingen voor te vinden, moet je de brug slaan. Daar maken wij ons als vertegenwoordiger van ondernemend Brabant hard voor.

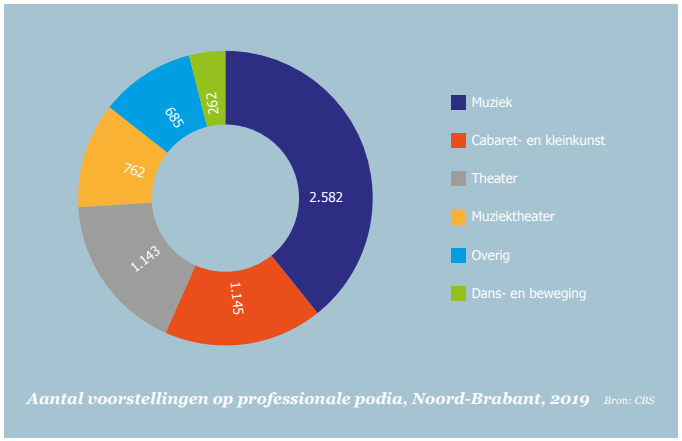
JAN BRANDS
directeur Cultuurconnectie

BARBARA BROUWER
directeur Phoenix Cultuur Meierijstad,
initiatiefnemer CHV Academy, Circle of Talent

CULTUUR STAAT SLAGVAARDIG IN DE SAMENLEVING; NU MOETEN WE INVESTEREN

Als de coronacrisis iets heeft bewezen, dan is het wel de grote waarde van kunst en cultuur. Het was een heftige en moeilijke tijd voor alle werkenden binnen de sector kunst en cultuur. In maart 2020 vielen de activiteiten in één klap stil. De meer dan honderd medewerkers van Phoenix Cultuur, waarvan de meeste docent zijn, kwamen thuis te zitten, net als de ruim 2.000 leerlingen en cursisten. Onze docenten hebben zichzelf in hoog tempo opnieuw uitgevonden om online les te kunnen geven, zowel in de vrije tijd als in het onderwijs. Zo konden we een groot deel van de cursisten toch bedienen, al vielen de sociale aspecten van het lesgeven, elkaar ontmoeten, samen kunst beoefenen, het contact buiten de lessen om, allemaal weg. Dit jaar konden we een deel van de jongeren niet meer voldoende motiveren, omdat ze voor school al voortdurend online bezig waren. En er haakten meer cursisten af. Met de volledige heropening op 5 juni geven we weer live les en proberen we nog zoveel mogelijk lessen in te halen als de cursisten dit ook willen en kunnen. We zijn begonnen om de balans op te maken en gaan niet geleverde lessen restitueren. Dit zorgt natuurlijk voor een flinke omzetdaling in dit seizoen.

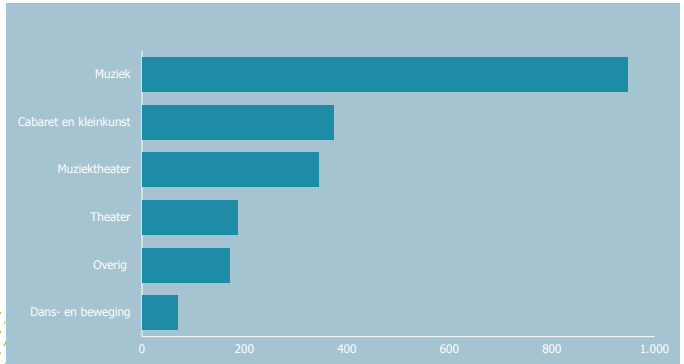
Cultuurconnectie is als landelijke brancheorganisatie heel snel in de eerste lockdown aan de slag gegaan met een eigen brancheprotocol, zodat er veilig gewerkt kon worden. We hebben uitgezocht welke online tools het beste werken en konden dankzij de financiering door steunstichtingen gratis Zoom-accounts regelen voor zo'n 4.000 docenten in het hele land. Inmiddels zijn er meer dan 150.000 sessies bekeken door 600.000 leerlingen.

Aantal voorstellingen op professionale podia, Noord-Brabant, 2019 Bron: CBS

Er kwam ook een zeer breed samengestelde Taskforce die de schade voor de sector heeft becijferd en noodzakelijke extra maatregelen op de agenda heeft gezet. Daardoor waren we bij de eerste sectoren die extra steunpakketten ontvingen. Ook heeft de minister van OCW zich mede dankzij de lobby

sterk gemaakt om bij provincies en gemeenten aandacht voor en steun aan de sector te verlenen en is er geld voor de sector naar het gemeentefonds gegaan. De gelden die naar de gemeenten gingen, waren niet zwaar geoormerkt, waardoor elke gemeente er anders mee kon omgaan. Uit een kleine enquête die Cultuurconnectie voor de Taskforce heeft uitgezet, bleek dat met name kleine gemeenten en kleine organisaties moeite hadden met het uitvoeren van de regelingen. We zagen ook dat provincies dan ondersteunden en vaak snel met extra steunmaatregelen kwamen. Zij hadden de kunst- en cultuursector in veel gevallen beter in beeld dan die gemeentes. Het zou goed zijn als provincies deze rol in de toekomst blijven vervullen.

Samenstelling bezoek aan professionale podia, Noord-Brabant, 2019 Bron: CBS

ZORGEN

Meierijstad is een middelgrote gemeente die de zaken goed op orde heeft. Zij hebben alle coronagelden voor cultuur ingezet voor de organisaties, verenigingen en instellingen in de kunst en cultuur. Er is in Meierijstad ook een tijdelijke subsidieregeling voor makers ingericht. Zelf hanteren we bij Phoenix Cultuur de Fair Practice Code, zodat medewerkers met een dienstverband én zzp'ers een volwaardig tarief krijgen. In de eerste lockdown hebben we een voorschotregeling getroffen voor de docenten, zodat ze uren konden declareren die ze later zouden invullen. Ook de coronacompensatie die wij als organisatie in 2020 van de gemeente ontvingen, hebben we bestemd voor alle extra uren en inspanningen die docenten moesten leveren om online les te gaan geven. Met de compensatie in 2021 zullen we dat opnieuw doen. Onze zorgen hebben echter niet alleen betrekking op de financiële situatie van de werkenden in onze sector, veel docenten zijn daarnaast vooral uitvoerend musicus, theatermaker en kunstenaar en ook dat lag helemaal plat. Velen hebben inmiddels door de crisis andere keuzes gemaakt en zijn verloren voor de sector: theatertechnici, docenten, makers. Die krijg je niet meer gemakkelijk terug in de branche. Ook verwachten we dat jonge mensen die docent, kunstenaar, musicus of danser wilden worden, om begrijpelijke economische redenen niet meer kiezen voor dit prachtige vak. Hoe ziet de toekomst van de mooie wereld van de kunst en cultuur er dan uit? Als sector zijn we hier, in samenwerking met de overheid, ook verantwoordelijk voor.

HEEL GEWOON?

Met bijna zeven miljoen actieve kunstbeoefenaars, mensen die dus op wekelijkse basis iets doen, is kunst en cultuur in economisch en sociaal opzicht van enorm belang voor de hele Nederlandse samenleving. We waren de coronacrisis niet doorgekomen als er geen cultuur was geweest: geen boek om te lezen, geen muziek om te beluisteren en geen film of livestream om te kijken. De sector draagt voor 3,7% bij aan het BNP, meer dan de landbouw. Er zingen meer mensen actief in koren dan er op voetbal zitten. We moeten dat nog veel en vaak uitleggen, omdat voor lief genomen wordt wat al die mensen doen – ook door henzelf. Erfgoedclubs vinden meestal niet dat ze met kunst en cultuur bezig zijn; de vrijwilligers 'werken bij een erfgoedmuseum'. Als je aan iemand die in een koor zingt vraagt: doe jij aan kunst en cultuur, zegt hij nee, want ik zing. Iemand die voetbalt, zal er nooit aan twijfelen dat hij 'sport beoefent'. Kunst en cultuur is van en voor iedereen, dat is de basis voor goed beleid. Het zou goed zijn als we bewust en trots al die mooie dingen kunnen blijven doen.

WAARDEVOL

Veel van de zeven miljoen Nederlandse beoefenaars van amateurkunst wonen in Noord-Brabant. Vaak wordt het niet onder kunst en cultuur geschaard, maar de festivals, het culturele erfgoed en de Dutch Design Week horen daarbij en bepalen mede de toeristische aantrekkingskracht van de provincie. In het sociaal domein worden prachtige projecten ontwikkeld en we zijn actief in het onderwijs. Maar kunst en cultuur heeft ook een waarde in zichzelf: mensen genieten van concerten, schilderijen, dans, theater. Het bedrijfsleven en zijn belangenbehartigers herkennen in toenemende mate de waarde van kunst en cultuur en het belang van educatie. Daarin investeren is investeren in de medewerkers van de toekomst en hun 21e-eeuwse skills: creativiteit, verbeelding en zelfvertrouwen. Een gemeenschap waar kunst en cultuur floreert, is interessant en fijn om te leven, te wonen en te werken. Dat trekt ook nieuwe mensen aan. Wanneer het bedrijfsleven inzet op kunst en cultuur, is het voor de gemeente extra interessant om er aandacht aan te geven. Het daarvoor benodigde netwerk en die betrokkenheid moet je op lokaal niveau ontwikkelen.

TOEKOMST

De Circle of Talent in gemeente Meierijstad past in die lijn. Een aantal grote bedrijven heeft – samen met CHV Academy, een initiatief van Phoenix Cultuur, de gemeente en het onderwijs – een behoorlijke investering gedaan, waardoor alle kinderen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs structureel professionele kunst- en cultuureducatie krijgen. Goed beschouwd is een investering in cultuureducatie daarnaast ook een investering in zorg voor de jeugd. Als je een kunstprofessional voor een klas of een groep zet, kan elk kind dankzij de kunsten zichzelf zijn en zich ontwikkelen. Dat is altijd gelijkwaardig en inclusief. Het uitgangspunt van gelijkwaardigheid en eigen ontwikkeling via kunst en cultuur in de klas zou de komende maanden ook kunnen bijdragen aan

het wegwerken van de achterstanden die scholieren hebben opgelopen door de coronamaatregelen. Op deze manier investeren we in de toekomst van onze kinderen en jongeren én in werkgelegenheid voor onze kunstprofessionals.

CULTUUR OVERSTIJGT VERSCHILLENDE DOMEINEN

Achter de schermen is de afgelopen periode heel veel bereikt voor de sector. Door corona hebben we een sterke lobby kunnen inrichten. Vanuit de cultuur, de sport en de recreatie trokken we gezamenlijk op om de belangen te behartigen. De crisis heeft ons ook duidelijk gemaakt waar versterking nodig is. Het logische verband tussen kunst en cultuur en dat wat mensen in hun vrije tijd en in hun werk doen, is een punt waar we als sector sterk op moeten inzetten. Alle overheidslagen hanteren schotten tussen alle domeinen. Kunst en cultuur hebben echter voor al die domeinen betekenis en inwoners bewegen zich ook in al die domeinen. Dat vraagt om ontschotting en een integrale benadering. Verder is het belangrijk dat provincie én gemeenten een klimaat creëren waarin kunst en cultuur kan floreren: de amateurkunst, het onderwijs, de vrije tijd en de professionele kunsten. Dat betekent investeren in arbeidsplaatsen, in werkgelegenheid voor onze sector. Dat heeft een grote economische en sociale waarde. En het gaat daarbij dus niet alleen om subsidie, het gaat ook om aandacht, waardering en het letterlijk en figuurlijk creëren van ruimte.

BELEID

Noord-Brabant is superrijk aan kunst en cultuur. Het is essentieel dat de provincie het goede voorbeeld geeft, trots is op wat er aan bijzonders gebeurt en op de kaart zet wat cultuur allemaal kan betekenen voor een gemeente en voor de provincie als geheel in relatie tot het vestigingsklimaat en het welzijn van iedereen in de samenleving. Het zou goed zijn als er duurzaam geïnvesteerd wordt in bestaande structuren, makers, organisaties en ontwikkelingen die succesvol zijn. De subsidieregelingen, impulsregelingen, stimuleringsregelingen vereisen voortdurend projectmatig werken en nieuwe ontwikkelingen. Dit is vooral gericht op de korte termijn, terwijl het juist ook zo belangrijk is om te investeren in de toekomstbestendigheid en het uitbouwen en doorontwikkelen van bestaande kwalitatief goede initiatieven, en dus in de lange termijn. Ook is er grote behoefte aan een landelijk referentiekader of een wet waarin vastligt wat de taak is van elke overheidslaag met betrekking tot kunst en cultuur. Een dergelijke wet is er wel voor het bibliotheekwerk en zou ook in onze sector duidelijkheid brengen. Het is aan de sector en aan de overheid om met elkaar in gesprek te gaan over de issues. Op het moment dat je in gesprek bent, komen er oplossingen en conclusies waar de sector én de samenleving profijt van hebben.

Cultuurconnectie is de nationale brancheorganisatie voor cultuureducatie, amateurkunst en volksuniversiteitswerk.

Phoenix Cultuur is het centrum voor kunstonderwijs in Meierijstad en initiatiefnemer van de CHV Academy, Circle of Talent.

PIETER VAN GEEL
voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving/BrabantAdvies

KWALITEITSDENKEN IS LEIDEND BIJ RUIMTELIJKE INRICHTING

In Brabant leven we met 2,7 miljoen mensen op 4.000 km². Dat zijn 675 mensen per km² – ongeveer 250 mensen minder dan in de provincie Noord-Holland. De druk op de ruimte in onze provincie is dus behoorlijk groot. Toch zijn we er in het verleden in geslaagd de verschillende functies zodanig te ordenen, dat Brabant nog opvallend veel waardevolle groene gebieden en een mooi landschap heeft. Het zal de opgave voor de komende jaren zijn, om de ruimtelijke kwaliteit te behouden en te versterken nu de druk van verschillende functies toeneemt. Bovendien zullen er functieveranderingen optreden. Zonnepanelen, windmolens en nieuwe woningen zullen plaats gaan innemen. Het heeft geen zin om dit soort ontwikkelingen in een dynamische provincie als de onze zonder meer te verbieden. We zullen met elkaar moeten blijven zorgen voor een goede ordening.

Het probleem is niet de vele ruimteclaims, de vele functies als zodanig. Die claims zijn van alle tijden. Brabant is ook niet vol. Al in de jaren 80 schreef de toenmalige directeur van het PON, de heer Kuijpers, een artikel met als kop daarboven: ‘De Volte van Brabant’. Daarin gaf hij aan dat Brabant niet vol is, maar ongestructureerd ingericht. De uitdaging is om een kwalitatief goede inrichting tot stand te brengen met een heldere ruimtelijke hoofdstructuur en toe te passen principes daarbij. Het is als met

een chaotisch ingerichte woonkamer: die lijkt ook veel voller als er geen structuur bij de inrichting ervan is aangebracht.

STRUCTUUR

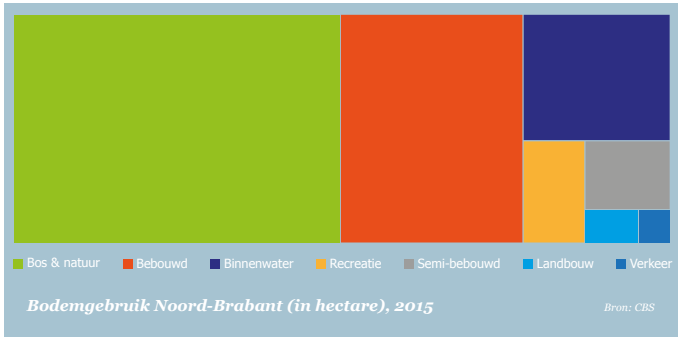
In onze provincie zijn structurerende elementen bij de inrichting goed aan te geven. Naast de bestaande steden en dorpen zijn dat: onze natuurgebieden, onze beekdalen, de kleinschalige cultuurhistorische belangrijke landschappen, maar ook de schaarse open ruimte op de kleigebieden. Wellicht verrassend, maar in mijn ogen ook de waardevolle landbouwgebieden. De verder structurerende principes zijn ook boeiend en van belang: bijvoorbeeld eerst herstructureren van bestaande bebouwing en daarna pas nieuwe verstedelijks-ruimte aanmaken. Maar ook het ondersteunen van kringlooplandbouw, klimaatadaptie, vergroting van de biodiversiteit kan vertaald worden in structuurbepalende elementen. Van de vastgelegde hoofdstructuur blijven wij in principe af. Met uitzondering van beheer en onderhoud, precies zoals we dat met een schilderij van Van Gogh doen. Dat gaan we ook niet ontwikkelen, maar bewaren en beheren we met liefde. De minder aantrekkelijk ingerichte gebieden kunnen we met elkaar ontwikkelen, zodat de kwaliteit versterkt wordt. Dat geldt bijvoorbeeld voor traditionele bedrijventerreinen en zelfs voor ‘verrommelde’ landbouwgebieden. Daar kun je nieuwe functies zodanig inbrengen dat de landschappelijke kwaliteit van het gebied toeneemt. Want nieuwe (economische) activiteiten van mensen stellen nieuwe eisen aan de inrichting van de ruimte. Bijvoorbeeld de opkomst van de logistiek.

VERDOZING

We kunnen natuurlijk zeggen dat wij geen groei van logistieke parken in onze provincie willen. Daar betaal je dan een prijs voor. Die groei is een gevolg van de mondiale ontwikkeling van de economie waaraan je je moeilijk kunt onttrekken; de assemblage van goederen en de distributie zijn uitermate belangrijk geworden. Mondiaal maar ook binnen Europa. De Brabantse arbeidsmarkt is een aandachtspunt, maar ook de ruimtelijke kwaliteit van de distributiecentra roept veel reacties op. Over dat laatste aspect zouden we ons vooral druk moeten én kunnen maken. De logistieke ontwikkeling gaat namelijk gewoon door. Door echter niet onachtzaam om te gaan met de ruimte en hoge kwaliteitseisen te stellen aan locaties en uitstraling, kunnen we ook dit soort functies inpassen.

APPELS EN PEREN

Het is een kerntaak van politici en bestuurders om de belangen van allerlei partijen op een verantwoorde wijze te managen. Dat betekent dat je af en toe leed moet toebrengen, omdat je het ene belang moet laten prevaleren boven het andere. Ruimte en financiële middelen zijn nu eenmaal schaars. De politiek heeft dus te maken met een verdelingsvraagstuk, waarin zij afwegingen behoort te maken. Daarbij kun je als bestuurder vrijwel nooit iedereen tevredenstellen. In het huidige tijdsgewricht is dat geen eenvoudige opgave, omdat de acceptatie van overheidsbesluiten geen vanzelfsprekendheid is. In dienst van de besluitvorming verdient de communicatie met en de participatie van burgers veel aandacht en de

uiteindelijke besluiten moeten heel goed onderbouwd worden. Een praatcircus en mistige informatie zijn absoluut niet helpend. En bij dat alles moet bedacht worden dat het ongelijksoortige zaken zijn die vergeleken moeten worden: economische en financiële belangen versus stilte, een aangename en gezonde leefomgeving. In het begrip brede welvaart proberen we gelukkig in toenemende mate deze elementen te vangen in een gestructureerd besluitvormingsproces. Maar het blijven appels en peren die vergeleken moeten worden. En laat er nou een beroepsgroep zijn die dat mag en moet doen: onze politici en bestuurders. Die mogen ons geen knollen voor citroenen verkopen, maar moeten wel appels met peren vergelijken.

GRIESMEEL

Ten slotte nog twee opmerkingen. Als het gaat om de inrichting van de ruimte in Brabant, is een vergelijking met griesmeelpap op zijn plaats: je kunt steeds griesmeel blijven toevoegen, maar

op een gegeven moment stolt plotseling de pap. Je kunt heel lang onachtzaam functies toevoegen en nog steeds blijft het Brabantse landschap Brabants. Tot het op enig moment zo vol en ongestructureerd is, dat het te laat is. Je moet dus ontzettend opletten, want als functies op verkeerde plekken liggen, wordt de identiteit van onze provincie aangetast. We zijn er tot nu toe in geslaagd om natuurgebieden en open ruimtes te creëren dan wel te behouden, waardoor je niet het gevoel hebt dat er hier zoveel mensen en bedrijven zijn. Maar het wordt allemaal wel moeilijker en duurder om gestold griesmeel te vermijden. En dat is mijn laatste opmerking: kwaliteit kost geld, dat weet iedereen. Een mooie leidraad zou kunnen zijn om de inrichting en invulling van de ruimte op zo'n kwaliteitsniveau te brengen dat onze kleinkinderen dat nog als kwaliteit zien. Moeilijk? Valt wel mee! Wat wij nu als kwaliteit aanvaarden, werd in de meeste gevallen ook door onze voorouders al zo beschouwd: bepaalde woonwijken, landgoederen, natuurontwikkeling. Mensen hebben intuïtief een gevoel voor wat kwaliteit is. Dus ook bestuurders en politici.

Wat wij nu als kwaliteit aanvaarden, werd in de meeste gevallen ook door onze voorouders al zo beschouwd.

PIETER VAN GEEL
voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving/BrabantAdvies

MARTINE SLUIJS
Stadmaker/Parkmaker,
directeur-eigenaar PIP&Partners

STAD EN PLATTELAND: SAMEN MAKEN WE ÉÉN GROOT PARK

Ik houd me bezig met de publieke en openbare ruimte in stedelijke gebieden om die leefbaarder, gezonder, socialer, klimaatbestendiger en biodiverser te maken. Ik zie het landschap van de stad en het ommeland eigenlijk als één geheel. En als we groeien, dan moeten we samen groeien. Als de stad groeit, dan groeit het groen dus mee. Ik noem dat parkinclusief ontwikkelen. Ik wil op dat gebied een beweging in gang zetten. Met groen landschap bedoel ik niet alleen natuur maar ook cultuurhistorische waarden, recreatie en stedelijke landschappen waar mensen gezond kunnen leven. In Brabant is er nog groene ruimte buiten de steden en is de druk minder groot dan in Midden-Nederland, waar veel wordt gebouwd en er een harde grens ontstaat tussen stad en natuur. Het is nu nog mogelijk om in Brabant te werken aan een zachte overgang en natuurlijke verbindingen tussen de steden, de dorpen en het omringende landschap. Die kans moeten we ons niet laten ontglippen.

Eén van de effecten van corona was dat mensen zich zo opgesloten voelden in hun binnenruimte, dat ze ook de ruimte buiten zijn gaan beschouwen als 'thuis'. Ze gingen veel lopen, wandelen, plekjes ontdekken. Juist dat lopen biedt kansen: langs de looproutes kun je groene verbindingen aanleggen en je kunt de looproutes uitbreiden zodat mensen makkelijker de stad in- en uitlopen. Zo worden de looproutes groene scheggen. Verder zijn veel mensen op de e-bike gestapt. Voor hen is het landschap opeens veel dichterbij gekomen. Door de routes voor de fietsers te verbeteren, kun je voorkomen dat mensen met de auto de natuurgebieden in trekken. Hier ligt een rol voor de overheid om gebruik te maken van wat mensen gingen doen.

ONTDEKKING

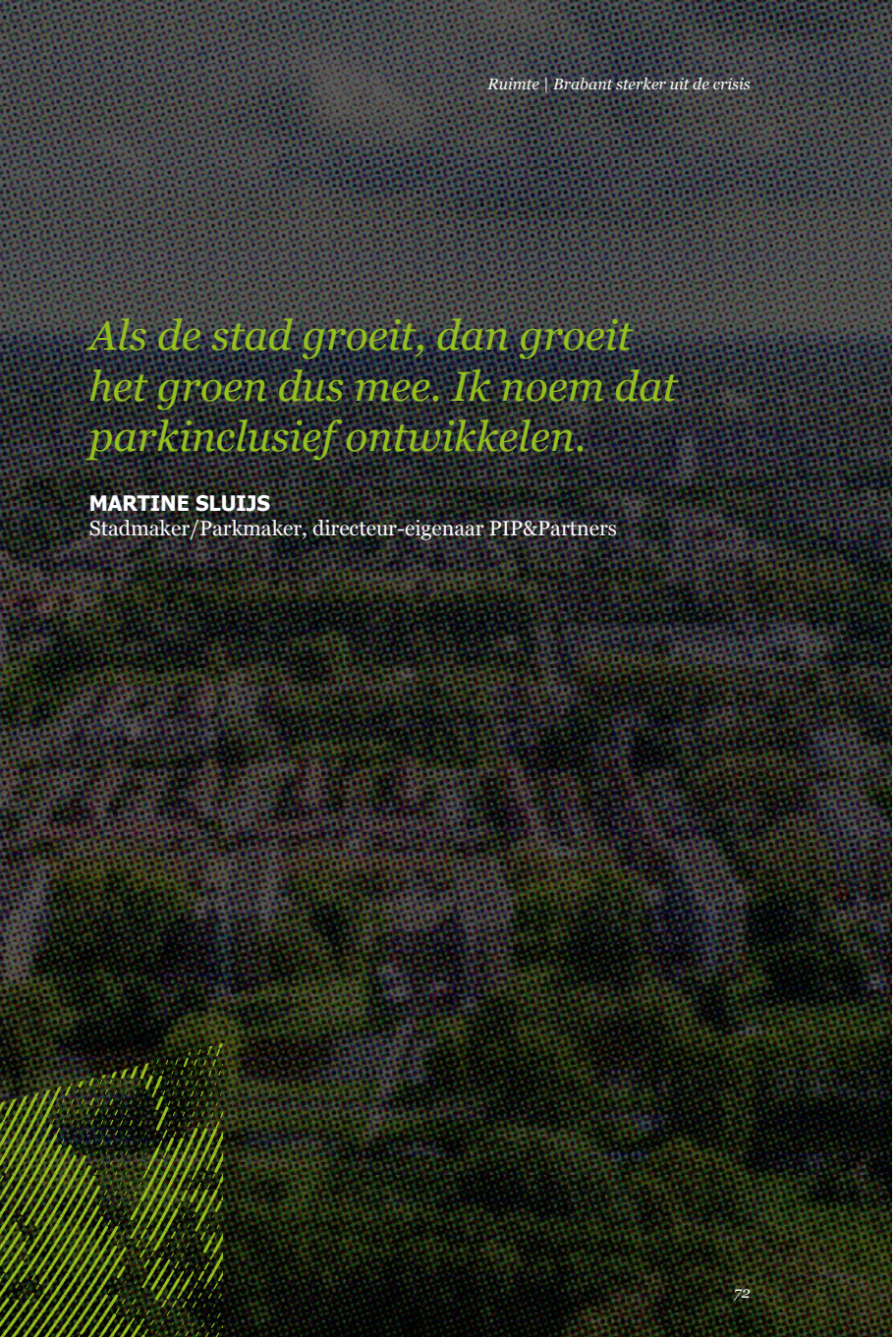
Het buitengebied werd in coronatijd als het ware 'ontdekt' door een nieuwe groep mensen. Zij gingen met een andere drijfveer het bos in dan de vrijwilligers en donateurs van de natuurorganisaties, de vogelaars, enzovoort. Die 'nieuwe' groep mensen zag het buitengebied als iets vanzelfsprekends wat ze konden gebruiken, niet als iets om te koesteren en te verzorgen.

In Brabant is er nog groene ruimte buiten de steden.

De uitdaging is om deze mensen te laten ervaren wat de grotere betekenis van natuur is en hen ermee te verbinden en op die manier te enthousiasmeren om bij te dragen aan het beheer en onderhoud. Door in de stad met hen in gesprek te zijn over de natuur in de stad en hoe je daarvoor kunt zorgen, kun je dat ook verplaatsen naar de buitengebieden. Het werkt hetzelfde.

DICHTERBIJ

Wat ik namelijk zag gebeuren was dat mensen zich bewuster

Als de stad groeit, dan groeit het groen dus mee. Ik noem dat parkinclusief ontwikkelen.

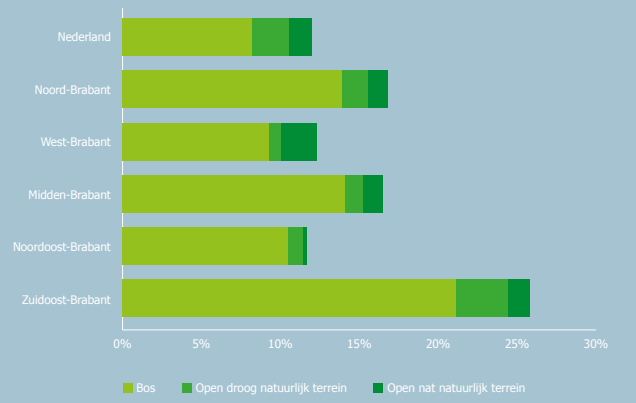
MARTINE SLUIJS
Stadmaker/Parkmaker, directeur-eigenaar PIP&Partners

werden van de waarde van hun woonomgeving. Ze gingen massaal voor het groen in hun omgeving zorgen en groene plekken in wijken en buurten zelf beheren. Die beweging moeten we koesteren en uitbouwen. Door de stad en de omgeving als één groot park te beschouwen en daarover met elkaar in gesprek te gaan, kun je het groen van de ene buurt verbinden met het groen van een andere wijk, zodat ook de mensen verbinding gaan maken. Dat zijn andersoortige verbindingen dan de verbindingen vanuit landschapsperspectief of stedenbouwkundig perspectief. Mensen kiezen andere logische looproutes en andere logische contacten tussen wijken en die kun je combineren met de landschappelijke invalshoek. De aanpak is geen format, maar iets wat ontstaat als je in gesprek gaat. Daarbij is de belangrijkste vraag hoe mensen het groen in hun buurt met elkaar groter kunnen maken. Ook bespreek ik wat logische routes zijn om in verbinding te komen met het buitengebied en ook die routes gaan we vergroenen.

GRASSROOTS

Op stadsniveau gaat het nu echt om de mensen zelf: zij nemen de initiatieven en die beweging kunnen we ondersteunen en laten groeien. Essentieel is daarbij: geen regels en sturing, maar de groepen opzoeken en hun ideeën verbinden. Hou het dichtbij, licht en luchtig. Het is dus zeker niet goed om met het vingertje te wijzen en mensen op te voeden. Dan raak je hen kwijt. Al die mensen hebben immers een eigen behoefte en motivatie om te vergroenen: klimaat, biodiversiteit, lekker

wandelen. In wijken waar mensen niet zo met groen bezig zijn, bijvoorbeeld vanwege andere problemen, kun je aan de slag vanuit de eigen beleving en behoeften van mensen: in de schaduw zitten of een moestuin aanleggen. Bij elkaar opgeteld maken de initiatieven de stad klimaatbestendig en natuurlijk. Door de groepen op te zoeken, naar hen te luisteren, de initiatieven aan te jagen, hoef je als overheid niet zelf alle elementen uit het Deltaprogramma op te pakken. Je gaat sneller en mogelijk gaan mensen zelf een deel van het beheer en onderhoud op zich nemen. Want dat zal op den duur een forse kostenpost worden op de gemeentelijke begroting.

Aandeel bos en open natuurlijke omgeving in totaal bodemgebruik (% in hectare), 2015

Bron: CBS

MENS - LEEFOMGEVING - RUIMTE - MOBILITEIT - ECONOMIE

Alle initiatieven gaan over mensen, hun gezondheid en hun leefomgeving. Grow with the flow! Het gaat om een beweging die experimenteel op gang geholpen wordt. De provinciale overheid zou daarvoor budget vrij moeten maken en moeten ondersteunen bij de communicatie door een podium te bieden. Uiteraard heeft de provincie grote invloed op het ruimtelijk beleid: als er gebouwd wordt, dan is dat natuurinclusief en moet er ook ruimte zijn voor natuur.

Grow with the flow!

Daarbij moet ook vooraf geregeld zijn dat die nieuwe natuur onderhouden wordt, waarvoor een businesscase opgesteld kan worden in nauwe samenwerking tussen provincie en projectontwikkelaars. Tot slot heeft de overheid ook invloed op de mobiliteitsaspecten die samenhangen met de nieuwe ontwikkelingen. Voorkomen moet worden dat de groenstructuren doorkliefd worden door de snelst mogelijke verbindingen tussen A en B. Dat tast de landschappelijke verbindingen aan. Het gaat erom kwaliteit toe te voegen!

CEES-JAN PEN
lector De Ondernemende Regio Fontys Hogeschool Economie en Communicatie, raadslid SER Brabant/BrabantAdvies

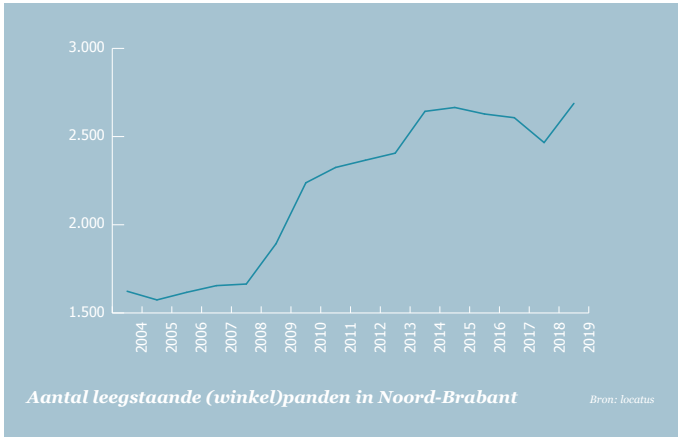
HET VERGROOTGLAS OP DE RETAIL

De retail en de horeca verkeren in zwaar weer en de voortekenen zijn somber. Dat heeft zijn weerslag op steden en grotere kernen: er wordt een grote toename van de leegstand voorspeld. Dankzij de steunpakketten van het kabinet is dat nog niet echt zichtbaar, maar het is de stilte voor de storm, vrees ik. Daarom is nu het moment om échte keuzes voor transformatie te maken.

De coronacrisis legt het vergrootglas op een ontwikkeling die in de detailhandel al gaande was. Er is een krimp te verwachten van 10 tot wel 30% met in het verlengde daarvan leegstand in de winkelstraten. Voor de horeca lijkt het probleem minder groot; er zullen zeker bedrijven zijn die de crisis niet overleven, maar er lijkt in deze sector minder overaanbod. De meeste gemeentes erkennen de problematiek en zijn aan het voorsorteren.

Winkelleegstand nam al vóór de crisis toe.

Er zijn analyses, onder andere vanuit de landelijke Retailagenda, het Retail Innovation Platform en kennisinstellingen als Platform31 en PBL en met name de grotere steden hebben een detailhandel- en binnenstadvisie. Om echter van woorden naar daden te komen, zijn keuzes nodig en in het verlengde daarvan budget, doorzettingsmacht en plannen om de ondersteuning van Rijk en provincie te benutten.

Aantal leegstaande (winkel)panden in Noord-Brabant Bron: locatus

OPLOSSINGEN

Het is duidelijk dat de stadscentra de komende jaren compacter en vitaler moeten worden. Dat kan bijvoorbeeld door aanloopstraten die vaak al beginnen te verpauperen, te saneren en er woningbouw terug te brengen. Dat biedt ook enig soelaas voor de huidige woningnood. Een dergelijke transformatie is niet overal interessant, maar op basis van analyses worden mogelijkheden zichtbaar. Verder is verplaatsing van goed lopende zaken naar het kernwinkelgebied een optie. Ook kan een gemeente een bepaald type winkels dat verrijkend is voor het centrum, niet langer toestaan in de wijkwinkelcentra of de retailcentra aan de stadsranden. Dit soort maatregelen vragen echter een duidelijk kader, samenwerking met vastgoedeigenaren en, wat heel belangrijk is: regionale

samenwerking en solidariteit. In Brabant bestaat een goede kennisuitwisseling binnen de regio's maar het is iets heel anders om gezamenlijk zware keuzes te maken, waarvoor veel geld nodig zal zijn.

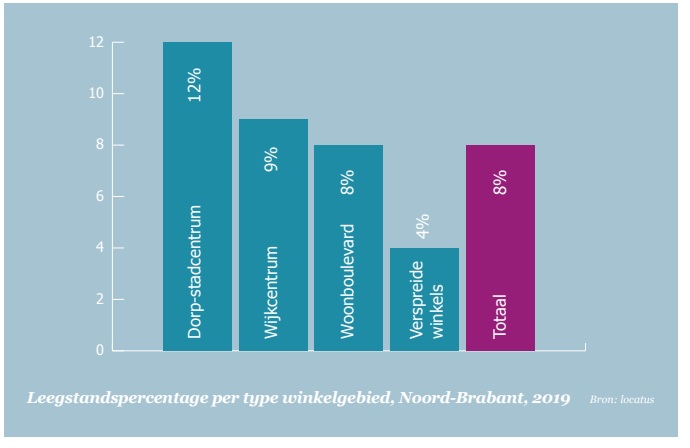
In Brabant bestaat een goede kennis-uitwisseling binnen de regio's, maar het is iets heel anders om gezamenlijk zware keuzes te maken.

Verdergaande professionalisering van de regionale samenwerking is daarom essentieel. Als gemeentes elkaar beconcurreren en zichzelf rijk blijven rekenen met bezoekersaantallen, gaat het niet lukken.

BRABANTSE OPLOSSINGEN

Uiteraard zal het realiseren van de transformatie behoorlijk wat tijd gaan kosten. Toch maken verschillende gemeentes al bewegingen in de goede richting. In Oosterhout heeft de gemeente bijvoorbeeld een zieltogend winkelcentrum opgekocht en er na een verbouwing gemeentelijke afdelingen in gehuisvest. Ook de gemeente Oss maakte keuzes: ze kochten en sloopten het voormalige pand van V&D om publieke voorzieningen in het Wal Kwartier te huisvesten. Ook in Waalwijk, Veghel en Deurne worden stappen gezet. VOLOP Den Bosch brengt levendigheid terug in de stad door leegstaande panden een culturele invulling te geven en Tilburg is al langere tijd bezig om de binnenstad te verbouwen en

de openbare ruimte op de schop te nemen. Voor steden als Eindhoven en Den Bosch, die nog in een opwaartse lijn zaten, betekende de coronacrisis een enorme shock: van drukste winkelstraten naar stilte. Het was blijkbaar nauwelijks voorzien dat dit zou gebeuren...

Leegstandspercentage per type winkelgebied, Noord-Brabant, 2019 Bron: locatus

SHOCK-EFFECT

Webwinkelen had natuurlijk al een aantal jaren effect op de retail, maar de Covid-crisis betekende ook een trendbreuk in steden waar de effecten beperkt leken. Dit leidt tot ingrijpende vragen over de toekomst. Moeten we blijven denken in termen van groei? Of kunnen we door kwaliteit te bieden zorgen dat mensen blijven komen? De binnensteden veranderen van winkelcentra naar plaatsen waar wonen, beleving en winkelen

samenkomen. Van place to buy naar place to be and live. Dat vraagt ook om ruimte voor retailsectoren die in de lift zitten, zoals food, vakmanschap en het ambachtelijke segment.

De binnensteden veranderen van winkelcentra naar plaatsen waar wonen, beleving en winkelen samenkomen.

Ondernemers die goed inspelen op de nieuwe consument, service en verduurzaming hebben de toekomst. Winkelbezoek blijft zo een belangrijke bron voor aankopen in centra. Winkels blijven, maar ze zijn niet altijd meer primair. Er komen ook culturele en werkgerelateerde functies, wonen, evenementen en horeca. Er is een bredere kijk nodig om te zien waarom mensen nog naar deze plek willen komen, iets waar individuele winkeliers en winkelketens tot nog toe weinig in investeerden. Het is zaak krimp en sanering gelijk op te laten lopen met ruimte voor nieuw ondernemerschap.

ANDERE CATEGORIE

Bij een dergelijke transformatie gaat het om ingewikkelde processen, die van een gemeentelijke organisatie veel vragen: kennis, sterke analyses en voldoende capaciteit in de voorbereiding en in de uitvoering. Er is bij gemeentes een groot besef dat de kwaliteit van de openbare ruimte en de leefomgeving belangrijk zijn voor een vitale stadskern.
Ik signaleer dat er door de huidige crisis veel meer wordt geïnvesteerd in het vergroenen en het autoluw maken van

stadscentra. Wie nu echter besluit om de openbare ruimte op te knappen, kan er over een tijdje achter komen dat er meer nodig is. Naast het inkrimpen en aantrekkelijker maken van het winkelhart, zullen zaken als verduurzaming van gebouwen en de behoefte aan woningen aandacht vragen. Het is in mijn ogen beter om nu op gebiedsniveau te kijken en een integraal plan te formuleren.

MEER DIMENSIES

Op het eerste oog lijken de noodzakelijke ingrepen vrij eendimensionaal en kan de woningmarkt zeker een deel van het vraagstuk oplossen. Maar het probleem ligt dieper: er moet ook een nieuwe balans gezocht worden tussen de fysieke en de sociaaleconomische aspecten van de transformatie.

Naast het inkrimpen en aantrekkelijker maken van het winkelhart, zullen zaken als verduurzaming van gebouwen en de behoefte aan woningen aandacht vragen.

Zo is er het vraagstuk van de verborgen armoede onder kleine winkeliers die één of enkele panden in bezit hebben op ongunstige locaties. Zeker buiten de grote steden zien deze mensen hun pensioen verdampen als hun pand niet meer te verhuren blijkt voor de retail. Daarvoor is een sociaal vangnet nodig. Daarnaast is er het aspect van de werkloosheid. De retail biedt immers zo'n 10% van het totale aantal banen. Voor medewerkers die hun baan dreigen te verliezen, zijn

Voor medewerkers die hun baan dreigen te verliezen, zijn opleidings- en scholings-trajecten wenselijk.

CEES-JAN PEN
lector De Ondernemende Regio - Fontys Hogeschool Economie en Communicatie, raadslid SER Brabant/BrabantAdvies

opleidings- en scholingstrajecten wenselijk. Te denken valt aan het inzetten van de opbrengsten van de woningbouw voor de vraagstukken die samenhangen met de transitie naar een heel ander soort stadshart. Op tal van terreinen zijn daarvoor samenwerkingen nodig, niet alleen met retaileigenaren, maar ook met organisaties als woningcorporaties, culturele instellingen en UWV. Corona heeft het vergrootglas gelegd op de ontwikkelingen die al aan de gang waren. De eerste stappen richting de toekomst zijn gezet, het is aan de gemeentes én de regio's om nu door te pakken!

LUC BOOT
coördinerend adviseur, Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

BELEID VOOR MOBILITEIT EN BEREIKBAARHEID: TIJD VOOR EEN BREDERE BLIK

We zitten in een ingewikkelde, indringende maar ook interessante periode van grote veranderingen. Ook op het gebied van mobiliteit en bereikbaarheid. De manier waarop we gewend waren de dingen te organiseren en te laten werken, is steeds minder vanzelfsprekend. Dat biedt kansen om bestaande patronen en gewoontes in te ruilen voor een andere blik op mobiliteit en bereikbaarheid. De Tweede Kamer vroeg de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) om hierover te adviseren. In het advies 'Naar een integraal bereikbaarheidsbeleid' pleit de Rli voor een integrale benadering van de bereikbaarheidsvraagstukken van de toekomst.

Mobiel zijn, je verplaatsen, reizen maken: het zijn natuurlijke menselijke behoeften. Het mobiliteitsbeleid in Nederland is erop gericht om die menselijke behoefte te faciliteren. Hoe kan iedereen zo snel en efficiënt mogelijk van A naar B? Al die verplaatsingen beginnen op allerlei manieren behoorlijk te knellen. Niet alleen in de vorm van langere files en drukkere treinen, maar ook vanwege de gevolgen voor klimaat en leefomgeving. Toch is het weghalen van verkeerskundige knelpunten met een infrastructurele ingreep nog steeds een veel voorkomende reflex. De Rli pleit voor een bredere blik op mobiliteit en bereikbaarheid.

DIFFERENTIATIE

Mobiliteit is zelden een doel op zich. Het is een middel om naar je werk te gaan, boodschappen te doen of op visite te gaan bij vrienden of familie. Mobiliteit maakt activiteiten mogelijk. Maar hoe en hoe ver je je daarvoor moet verplaatsen, hangt sterk af van waar die activiteiten zich bevinden.

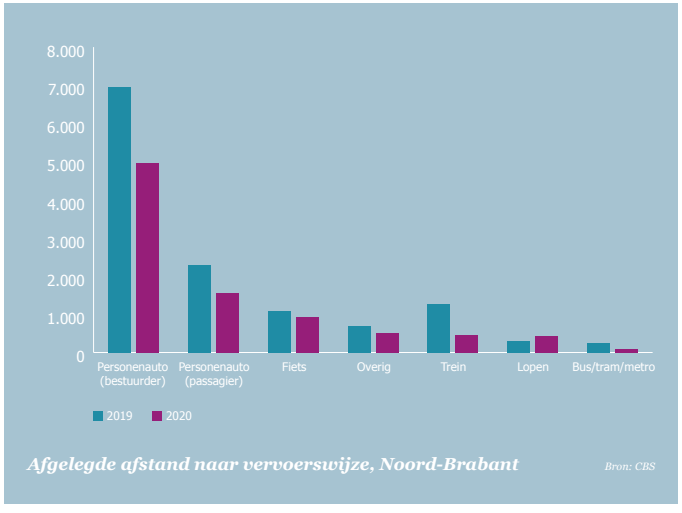
We vinden inkomen en werkgelegenheid belangrijk, evenals onze sociale contacten, maar we willen ook een schone leefomgeving en een stabiel klimaat. Hoe passen bereikbaarheid en mobiliteit daarbinnen?

Bereikbaarheid gaat daarmee ook over nabijheid: hoe richten we de ruimte in, waar bouwen we nieuwe woningen of voorzieningen? Een bredere blik op bereikbaarheid betekent ook verschillende doelen tegen elkaar afwegen. Denken in termen van brede welvaart helpt daarbij. We vinden inkomen en werkgelegenheid belangrijk, evenals onze sociale contacten, maar we willen ook een schone leefomgeving en een stabiel klimaat. Hoe passen bereikbaarheid en mobiliteit daarbinnen?

KEUZES

Door bij brede welvaart te beginnen en daarbinnen prioriteiten te stellen, kom je tot andere beleidskeuzes dan wanneer het faciliteren van verplaatsingen het uitgangspunt is. Politieke keuzes zijn dan onvermijdelijk, ook provinciaal en gemeentelijk. Klassieke tegenstellingen tussen politieke

partijen staan een bredere blik op bereikbaarheid nog weleens in de weg: ov is ‘links’ en de auto ‘rechts’. Dit soort overtuigingen zijn politiek vaak sterk verankerd, maar ze zijn niet langer van kracht. De modaliteitskeuze hangt vooral af van de persoon in kwestie, diens levensfase, leefomgeving, mogelijkheden, wensen, reisdoel, enzovoort. Dat vraagt om zoeken naar oplossingen die passen bij de verschillende doelgroepen.

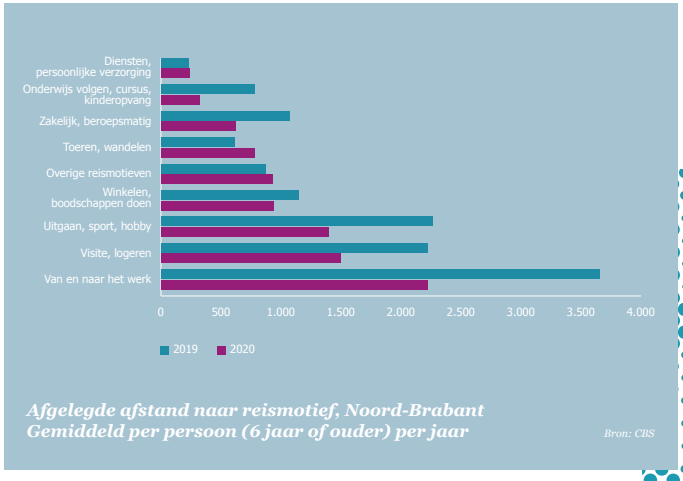

Afgelegde afstand naar vervoerswijze, Noord-Brabant

Bron: CBS

LESSEN VASTHOUDEN

Tijdens de coronacrisis bevinden we ons plotseling in een wereld waarin verplaatsen helemaal niet meer de norm is.

Afgelegde afstand naar reismotief, Noord-Brabant
Gemiddeld per persoon (6 jaar of ouder) per jaar

Bron: CBS

Als gevolg daarvan doen we in hoog tempo ervaringen op met digitale alternatieven voor fysieke verplaatsingen. Bijvoorbeeld op de werkplek. Lang niet alles gaat goed (“Luc, je microfoon staat uit”) en we missen spontane ontmoetingen en onverwachte gesprekken. Maar heel veel blijkt wel mogelijk, en sommige zaken gaan zelfs makkelijker. Met één druk op de knop naar een gesprek of webinar, in plaats van een paar uur op pad om iemand te spreken of een bijeenkomst bij te wonen. Het is zaak de lessen die we door de coronacrisis hebben geleerd, vast te houden en maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat mensen een bewuste afweging maken over hun verplaatsingen. Dat gaat verder dan alleen gedragsmaatregelen of vrijwillige afspraken met werkgevers of

onderwijsinstellingen. Kansrijke concepten als hybride werken en Mobility as a Service (MaaS) gaan daarbij helpen. Dit soort ontwikkelingen zitten in de lift, omdat ze aansluiten bij een behoefte. Ook voor gemeenten en provincies is het zaak om het momentum dat er nu is, te benutten. Dat betekent: aan de slag gaan met het faciliteren van digitale alternatieven voor bereikbaarheid, denken vanuit de kansen en mogelijkheden die er zijn, leren van wat er goed, maar ook van wat er niet goed gaat. Zo kom je tot nieuwe manieren om bij te dragen aan een betere bereikbaarheid.

MEER DAN TECHNIEK

Een deel van de oplossingen die er zijn voor een integrale bereikbaarheid, vragen om technische innovaties. Die technische invalshoek sluit goed aan bij de wereld van infrastructuur en verkeer & vervoer; van oudsher toch het domein van ingenieurs en van grote technische ingrepen en kunstwerken. Maar technische innovaties zijn maar een deel van het verhaal. Het gaat ook om sociale innovatie en de bijbehorende veranderende samenwerkingsvormen tussen ketenpartijen, maar zeker ook met eindgebruikers. Dat vraagt om op zoek te gaan naar nieuwe partijen die kunnen helpen om de noodzakelijke innovaties op gang te brengen en naar nieuwe manieren om hun inbreng aan tafel te krijgen. Het huidige mobiliteitssysteem is vanuit een bepaalde context ingericht en vervolgens verder geoptimaliseerd. Nu de context en daarmee de opgaves wijzigen, is het belangrijk om andere concepten en werkwijzen te integreren in het beleid, door ook

Bij het zoeken naar nieuwe oplossingen is het verder zaak om de ervaringsdeskundigheid en kennis die bewoners hebben van hun gebied, stad of regio te benutten. Dat is ook innovatie.

LUC BOOT
coördinerend adviseur, Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

partijen te betrekken die in het speelveld nog niet zo'n vaste plek hebben. Kleinere bedrijven bijvoorbeeld die actief zijn in de platformeconomie. Daarin ligt een belangrijke rol voor de overheid als opdrachtgever. Bij het zoeken naar nieuwe oplossingen is het verder zaak om de ervaringsdeskundigheid en kennis die bewoners hebben van hun gebied, stad of regio te benutten. Dat is ook innovatie: in gesprek gaan met burgers om oplossingen te vinden die aansluiten bij de wensen en mogelijkheden van verschillende doelgroepen.

GEBIEDSGERICHT SAMENWERKEN

Besluitvorming over grote infrastructuurprojecten waar Rijksmiddelen voor nodig zijn, vindt in Nederland plaats binnen de kaders van het MIRT, het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. De middelen komen voor een groot deel uit het Infrastructuurfonds. Dit fonds is recent omgedoopt tot Mobiliteitsfonds.

Nu de context en daarmee de opgaves wijzigen, is het belangrijk om andere concepten en werkwijzen te integreren in het beleid.

Met deze naamswijziging staat niet langer de modaliteit (weg, spoor of water) centraal en het geld hoeft ook niet uitsluitend naar infrastructuur te gaan. Een goede stap naar een integraal bereikbaarheidsbeleid. In het kielzog daarvan worden in verschillende regio's ervaringen opgedaan met 'gebiedsgericht

programmatisch werken'. Het idee hierachter is dat de reflex om oplossingen vooral te zoeken in grote infrastructurele projecten verder afneemt door te werken met een programma waarin grote en kleine maatregelen samenkomen. In Zuid-Nederland is dit SmartwayZ.NL: een programma dat zich richt op 8 opgaven en waaraan meer dan 150 partijen samen werken. Zo'n bereikbaarheidsprogramma maakt een meer integrale afweging mogelijk. Bestaande oplossingen voor mobiliteit en bereikbaarheid, maar ook digitale varianten, ruimtelijke afstemming van wonen, werken en vrije tijd en de bijbehorende kostenplaatjes krijgen zo hun plek. De komende jaren is het wat de Rli betreft zaak om deze aanpak door te zetten en, mede aan de hand van de ervaringen die worden opgedaan met SmartWayZ.NL, ook in andere delen van het land op te pakken.

DE TOEKOMST AAN HET WOORD

BETREK ONS, HET GAAT OVER ONZE TOEKOMST!

Last but not least: een reflectie op de lessen uit corona vanuit een jongerenperspectief. De te maken keuzes en veranderingen hebben immers impact op de toekomst. De stem van de jongere is hierin niet alleen relevant, de jongeren vragen ook om ruimte om deze veranderingen te helpen versnellen.

De start van onze loopbaan viel kort voor de coronacrisis. We hadden allebei een traineeship. Dan hoop je op evenementen met mede-trainees en on-site trainingen, samen in een groep ergens naartoe te werken, zodat je je toegevoegde waarde en je kwaliteiten kunt verkennen en ontwikkelen. Dat is moeilijk als je geen feedback krijgt of als je opdracht vanwege de crisis geen prioriteit heeft. Trainingen gingen in een aangepaste vorm online door, maar je mist het belangrijke informele contact over wat ieder ervaart. Je bent op jezelf aangewezen.

De overgang van studie naar werk is ook buiten coronatijd groot. In het najaar van 2020 was daarbij de arbeidsmarkt erg onzeker. Het was maar de vraag of er passende vacatures zouden zijn. Achteraf viel dat mee, al is online solliciteren geen pretje. En je loopbaan starten in een situatie van thuiswerken is ingewikkeld. Wij hebben allebei werk nu, maar missen het contact met collega's dat nodig is om de relevantie van je werk te checken. Doordat je weinig zicht hebt op de netwerken in een organisatie, is een project uitvoeren of leiden extra moeilijk. Het is ook best wel een klus om je collega's te leren kennen, meerwaarde te bieden en te werken zonder de kleine aanwijzingen van je leidinggevende. Informeel contact moet je zelf organiseren. Je bent op jezelf aangewezen en dan is het aan jou om je te positioneren in een bedrijf. Dat is niet voor iedereen even gemakkelijk. We denken dat er door het isolement veel potentie is gemist: jongeren die vastlopen in hun studie en hun werk en niet weten of ze bij de juiste organisatie, het juiste team of de juiste collega's zitten. Digitaal is het lastig vast te stellen of je ergens tot je recht komt.

Studenten hebben het op vele fronten heel zwaar gehad.

Het stramien 'van negen tot vijf' is inmiddels wel verwaterd. Dat is voor ons jongeren prima. Veel jongeren hebben behoefte aan die flexibiliteit: de een functioneert nu eenmaal beter in de avonduren, de ander verdeelt de werkzaamheden over de hele dag. Nu is het moment om dit structureel te veranderen. Het duurt namelijk nog lang voordat we zelf aan het roer staan om dit soort veranderingen door te voeren in het bedrijfsleven. Wat we niet willen, is dat we weer helemaal teruggaan naar hoe het was. Voor je het weet, zit je weer in de oude patronen op kantoor. We hebben de afgelopen periode laten zien dat we allemaal, jong en oud, ook op afstand kunnen werken. Thuiswerken biedt soms ook voordelen. Dat vertrouwen in elkaar is belangrijk om te behouden. Het is voor sommige mensen heel prettig om niet altijd te werken te midden van de afleiding van een kantoortuin. Maar voor de transitie naar

Het is belangrijk om bij alle plannen voor de toekomst de stem van jongeren te horen.

GITTA CAMFFERMAN
adviseur Veiligheid PuMa (Publiek Maatwerk),
lid Young Professionals Brabant/BrabantAdvies

MARIUS ZUURBIER
lead PMO ABN AMRO, management trainee ORMIT,
voorzitter Young Professionals Brabant/BrabantAdvies

integraal werken, zowel bij de overheid als in het bedrijfsleven, is ontmoeting cruciaal. Hybride werken en het faciliteren van ontmoeting, is het antwoord.

Studenten hebben het ook op vele fronten heel zwaar gehad. Bijna de helft had minder of geen inkomsten doordat hun baantjes in de horeca of de supermarkt wegvielen. De mate waarin je ouders je konden ondersteunen qua netwerk en financiën is hierdoor nóg belangrijker geworden. Daardoor zal de kansenongelijkheid onder studenten verder toenemen, vrezen we. Mbo'ers en hbo'ers konden hun studie vaak niet afronden doordat hun stages en praktijklessen niet doorgingen. En dat terwijl deze mensen zo belangrijk zijn voor de arbeidsmarkt!

Vanuit onze perceptie, die zeker niet representatief is voor alle jongeren, willen we nog een aantal punten belichten. Allereerst: wij vinden Brabant supertof! Het is gaaf hoe de openbare ruimte hier is ingedeeld: je kunt hier in de rust van een dorp of de natuur wonen en hebt altijd een stad dichtbij. Dat is een heel andere manier van samenleven met de natuur en je sociale omgeving dan in de Randstad, waar elk stukje groen wordt volgebouwd. De coronacrisis heeft ons laten inzien dat er nu echt kansen liggen om onze Brabantse stadscentra als ontmoetingsplek in te richten met mooie, innovatieve dingen om ook jonge mensen te trekken.

Het is belangrijk om bij alle plannen voor de toekomst de stem van jongeren te horen. Beleidskeuzes op het ene vlak kunnen namelijk op andere terreinen ongewenste effecten hebben voor jongeren. Jongeren hebben het bijvoorbeeld door de flexibilisering van de arbeidsmarkt en het woningtekort niet gemakkelijk. Een bepaalde mate van zekerheid is essentieel om je leven, je gezin te kunnen starten. Het CBS constateerde al dat jongeren steeds later die start maken en corona zou dat nog verder kunnen opdrijven. Het is de optelsom van bepaalde maatregelen waarvan de consequenties voor de verschillende generaties gemakkelijk over het hoofd worden gezien. Om die reden willen we als Young Professionals gebruikmaken van de generatiecheck die afgelopen jaar door het SER jongerenplatform is uitgewerkt en aangeboden aan het kabinet.

Het is voor sommige mensen heel prettig om niet te werken te midden van de afleiding van een kantoortuin.

Tot slot. In de Corona Denktank is het geluid van jongeren goed naar voren gekomen. Maar er zijn ook kansen blijven liggen. Zo had de vaccinatiestrategie vanuit het jongerenperspectief bijvoorbeeld slimmer opgelost kunnen worden. En als het gaat om de keuzes die gemaakt worden voor het Brabant van morgen, is het haast gek dat we zo weinig betrokken worden. Die keuzes raken elke generatie jongeren. Er zijn ontzettend veel jonge mensen die graag willen meedenken als ze de kans krijgen. Het is heel goed dat informateur Mariëtte Hamer aan tafel is gegaan met de jongerenorganisaties, maar het zou geen uitzondering moeten zijn. Jongeren moeten meedenken over de problemen van nu, het gekozen beleid gaat over onze toekomst!

GITTA CAMFFERMAN
adviseur Veiligheid PuMa (Publiek Maatwerk), lid Young Professionals Brabant/BrabantAdvies

MARIUS ZUURBIER
lead PMO ABN AMRO, management trainee ORMIT, voorzitter Young Professionals Brabant/BrabantAdvies

COLOFON

© 2021

BRABANT STERKER UIT DE CRISIS
is een uitgave in het kader van BrabantAdvies en ArbeidsmarktInZicht.nl, platform van Etil research group (www.etil.nl)

BrabantAdvies inspireert, signaleert en geeft raad. Wij signaleren de grote vraagstukken en uitdagingen die op Brabant afkomen en brengen die onder de aandacht. Dit doen wij met de inzet van vier adviesraden: de Sociaal-Economische Raad (SER) Brabant, de Provinciale Raad voor de Leefomgeving, de Provinciale Raad Gezondheid en de raad Young Professionals Brabant. In deze uitgave komen leden van de vier raden aan het woord.

ArbeidsmarktInZicht is een online platform dat overheden, onderwijs, ondernemingen en werkenden voorziet van transparante informatie over de arbeidsmarkt. Aangesloten zijn de provincies Drenthe, Friesland, Groningen, Limburg, Noord-Brabant, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Holland en tien arbeidsmarktregio's.

Interviews, redactie
Karin Dormans, De Heldermakerij

Vormgeving
Philippe Daamen, Kaspar Ontwerpt

